

Göteborgs universitet
Statsvetenskapliga institutionen

Konsensus i svensk politik
En jämförande analys mellan moderaternas och socialdemokraternas
syn på offentlig befogenhet

Magisteruppsats i
Statsvetenskap
VT/2009
Erik Johansson
Handledare: Jonas Hinnfors
Antal ord: 13822

Abstract

- Titel:** Konsensus i svensk politik – En jämförande analys mellan moderaternas och socialdemokraternas syn på offentlig befogenhet
- Författare:** Erik Johansson
- Kurs:** Magisteruppsats, Statsvetenskapliga institutionen,
- Termin:** Vårterminen 2009
- Handledare:** Jonas Hinnfors
- Antal sidor:** 37
- Sökord:** Statsvetenskap, offentlig befogenhet,
- Syfte:** Att undersöka om det fortfarande råder en konsensus partierna emellan vad gäller synen på den svenska statens befogenheter och hur partierna förhåller sig till Uddhammars ideal-typiska argument
- Frågeställningar:** Kommer den låga konfliktnivån att bestå. Placerar sig de Nya moderaterna i den minimala staten. Har de Nya moderaterna en mer eller mindre positiv syn på den svenska staten.
- Metod:** Text- och argumentationsanalys
- Material:** Utskottsreservationer, motioner, kammarens protokoll från Riksdagens hemsida samt svensk dagspress.
- Huvudresultat:** Den konsensus som Uddhammar påvisade mellan de svenska partierna vad gäller befogenheten för det offentliga verka finnas kvar efter det att hans undersökning slutade. Socialdemokraterna och moderaterna har i vissa frågor närmat sig varandra medan skillnaden består inom t.ex. beskattnings- och tilldelningsprincipen.

1 Inledning och problemformulering	3
2 Tidigare forskning	4
3 Syfte och frågeställning	6
4 Definitioner	7
4.1 Analysmodell.....	7
4.2 Statsdoktrin	7
4.3 Förtydligande kring offentligt och privat	8
5 Teori	8
5.1 Bakom fasaden.....	8
5.2 Den ideologiska döden.....	9
5.3 Kontinuitet eller uppbrott	10
5.4 Den sociala ingenjörskonsten.....	11
6 Metodbeskrivning med avgränsningar och urval	12
6.1 Kriterier	13
6.2 Områdesbeskrivning	13
6.3 Material och tidsdefiniering.....	14
6.4 De fem dimensionerna	14
6.5 Sammanfattande resonemang angående dimensionerna	15
6.6 Fyra idealtypiska argument	16
6.7 Bakgrundsfaktorer	19
6.8 Uddhammars tes	20
6.9 Förändrade bakgrundsfaktorer.....	21
7 Resultat	22
7.1 Förtydligande	22
7.2 Biståndspolitik.....	23
7.3 Skattepolitiken	25
7.4 Arbetsmarknadspolitik.....	29
7.5 Skattad frekvenstabell	32
8 Analys och slutdiskussion	33
9 Litteratur	36

1 Inledning och problemformulering

Historiska förändringar framträder tydligare då händelser sätts in i ett historiskt perspektiv och när blicken lyckas lämna det snäva perspektivets ramar. Då vi läser politisk historia blir vi snabbt varse om att varken politiska idéer eller "sanningar" är huggna i sten och att allt tycks vara i en slags rörelse. Tiden förändrar samhällen och människor och vi blir av olika anledningar tvungna att modifiera föreställningar och ompröva sanningar. Handlande och ställningstagande som en gång var allmänt accepterade kan med tiden te sig suspekta och rent av kriminella. Ett förändrat kontextuellt tillstånd ger också våra politiker en annan verklighet att förhålla sig till och Sundell beskriver hur den internationella arbetarrörelsen fick övriga partier att inkludera arbetarklassens önsningar i sin politik. Möjligheten att utesluta arbetarklassen ur rösträttsförfarandet blev med tiden politiskt omöjligt vilket fick högern att förändra sin förda politik och i rösträttspropositionen 1906 istället vurma för en proportionell valmetod och i 1946-års partiprogram driva en egen välfärdspolitik skriver Lewin.

Så även på ett mer nationellt plan har vi sett hur våra attityder i viss mån är en produkt av den tid som flytt. Samma avsaknad av status quo råder inom de politiska partierna där omvärldsförändringar ibland kan ge tydliga ideologiska effekter eller i alla fall förändrad politisk retorik. Ekonomiska förutsättningar och politiska realiteter kan generera ett klimat som mer eller mindre dikterar och begränsar det handlingsutrymme som våra svenska politiker har att röra sig inom. Leif Lewin har studerat hur politiker förhållit sig till rådande samhällig kontext och därefter planerat sitt strategiska handlande, ofta med bibehållen ideologisk grund. Uddhammar beskriver vad han kallar en statsexpansion som pågått de senaste hundra åren där politiska partierna varit tämligen eniga om expansionens fortlevnad.¹ Staten har under hela 1900-talet ökat sina verksamhetsområden vilket är en realitet som är föga ifrågasatt. Politiska partier som i dag intar en gentemot staten negativ attityd kunde längre tillbaka förespråka långtgående förstatligande och en aktiv och reglerande stat. Högern intog en generellt sett hög protektionistisk inställning och ville satsa på statligt ägande för att på så sätt stävja ett ökat utländskt ägarskap, ett förhållningsätt som i dag kan kännas främmande för moderaterna. I relation till både dåtidens socialdemokrati och liberaler var de mindre frihandelsvänliga och mer protektionistiska, en relation som med tidens skulle förändras. Sundell och Aronson är två författare som ser tydliga liberala tendenser hos moderaterna men att de fortsättningsvis också behöll vissa konservativa drag genom åren.

I den västerländska representativa demokratin är de återkommande valen en ytterst central företeelse. För att väljarna ska kunna göra ett upplyst och därmed autonomt val är det otroligt viktigt att den vedertagna bilden av respektive parti överensstämmer med den värdegrund som partiet arbetar utefter. Vi måste därför vinlägga oss om att vi lyckas ta oss bakom de välpaketerade beskrivningar som presenteras för väljarna och istället närma oss politikens vardag som Uddhammar skriver. Utan denna mer genuina bild får inte det personliga ställningstagandet ett rättvist utgångsläge då "innehållsförteckningen" inte harmoniserar med "innehållet". Är det så att högern och socialdemokratin befunnit sig relativt nära varandra i synen på välfärdsamhällets utbyggnad och statens befogenheter då vi synar deras agerande och den egna ideologin. Att ge sig i kast med att studera den faktiska genomförda politiken kommer inte att leda oss till det ak-

¹ Uddhammar Emil 1993:16

tuella partiets intentioner då de i svensk politik så vanligt förekommande koalitioner kräver kompromisser som kan leda bort ifrån partiets önskade och planerade politiska linje. Motioner, propositioner och uttalanden från partitoppen ger en mer autentisk bild av partiernas politiska hållning.

När bilden över partierna klarnar blir mer populistiska och röstmaximerande uttalanden lättare att genomskåda och avvärpa vill jag påstå. Den politiska och offentliga debatten bli mer konstruktiv när motståndaren inte längre kan använda sig av stereotypa partibeskrivningar för att misskreditera sin kombattant. Retroaktiva beskyllningar och bortförklaringar kan bli betydligt mer verkningslösa då partiets handlingar och ställningstagande visas i sin rätta skrud. I valet 2010 är det ytterst viktigt att väljarnas bild av de svenska politiska partierna får tydliga konturer och en lättläst innehållsförteckning. Om kunskapen om våra politiska partier ökar har också demokratin fått näring genom mitt akademiska tillskott. Därför menar jag att en fortsatt studie, efter Uddhammars modell, av perioden 1991-2009 uppvisar en vetenskaplig relevans som ger min uppsats en akademisk legitimitet.

2 Tidigare forskning

Emil Uddhammar har skrivit en avhandling där han studerar de principiella uppfattningar de svenska partierna har haft kring statens roll inom en rad områden. Hans tes är att under perioden 1900-1990 fanns en över partigränser relativ samstämmighet kring önskvärdheten i den offentliga sektorns expansion i samhället. Under periodens senare del uppvisar moderaterna dock en dragning till vad Uddhammar kallar den *Minimala staten* vilket innebär bl.a. en önskan om minskad offentlig befogenhet över individers både yttre och personliga resurser. Samsynen partierna emellan blev under 1980-talet mindre tydlig och moderaterna skiljde sig nu mer ifrån socialdemokratin fast där socialdemokraterna följde med åt samma håll. Den under så många år närvarande modernismen gav många partier en stark tilltro till den sociala ingenjörskonsten menar Uddhammar vilken innebar en reglerande och stark stat. Utan något starkt motstånd och starka reservationer från något parti ökade den offentliga sin befogenhet på bekostnad av den privata sfären.

För att visa på högerens acceptans och även *pådrivande* kraft för ett utbyggt trygghets-system har jag valt att presentera ett par citat som tydligt visar detta engagemang.

"Vi måste alla förstå – att Moderata samlingspartiet medverkat i uppbyggnaden av det sociala trygghetssystemet och många gånger tagit initiativ och drivit på. – att Moderata samlingspartiet vill fortsätta att förbättra den sociala tryggheten. –att Moderata samlingspartiet inte bara kräver respekt för människors rätt att ta ansvar utan också för solidariteten människor emellan"

(Partisekreteraren Bertil af Ugglas)

*"Det är ingen manchesterliberalism vi moderater talar för. Tvärtom gick en gång våra konservativa föregångare till strid mot den starkes missbruk av sin styrka som 1800-tals liberalismen ledde till"*²(Partiordförande Gösta Bohman)

² Nilsson Torbjörn 2003:5

Citaten speglar den politiska inriktning som högern besatt och som blivit en aning bortglömd enligt många bedömare. Enligt både Uddhammar och i detta fall Torbjörn Nilsson skedde med tiden en förändring i det Moderata samlingspartiet vilket blev tydligt under 1980/90 talet. För att kontrastera de ovan presenterade citaten och för att visa på förändringen väljer jag ytterligare ett citat från boken *Moderaterna, marknaden och makten*.

*"Politiker har under decennier byggt upp ett allt större inflytande över vårt samhälle. Särskilt märkbart är detta i kommunerna. De kommunala organisationerna har monopol eller dominans inom många verksamhetsområden. Därmed styrs människans vardag i alltför stor utsträckning av beslut som reellt eller formellt fattas av kommunens politiker. Eftersom dagens samhälle i så hög grad är byggt på den kollektiva tanken, på tron att det offentliga bäst sköter allt, lämnas alltför litet utrymme åt mångfald och valfrihet för den enskilda medborgaren."*³
(Moderata kommunalprogrammet)

Också enligt Stig-Björn Ljunggren så tillhörde 1980-talet högern där moderaterna till sist lyckades formulera ett trovärdigt alternativ till den socialdemokratiska välfärdspolitik. Med tiden har partiet blivit någonting annat än en bromskloss till socialdemokratin där familjen har blivit ett stridsvapen mot "välfärdsstatens överambitiösa anspråk."⁴

I och med de *nya moderaterna* har partiet, sett ur ett *metaperspektiv*, intagit ett nytt förhållningssätt där de accepterar välfärdsstaten och positionerar sig som vilket liberalt parti som helst. På ett mer *ideologiskt* plan fortsätter Ljunggren är moderaterna samma *gamla höger* men där det svenska välfärdssamhället förändrats så att moderat kritik inte behöver vara så uttalad som på 1980-talet. På det *praktiska* planet har, med början under 90-talet, moderaterna försökt att röstmaximera (då socialdemokraterna var klara favoriter till valseger) och som ett naturligt och strategiskt vapen har valbudskapet anpassats efter väljaropinioner. De nya moderaterna är realister och försöker inte *bara* röstmaximera utan är måna om att framställas som ett realistiskt regeringsalternativ. Moderaterna har förstått att maktövertagande är en sak men att en samhällsförändring kräver långsiktighet. Grundbudskapet är relativt mycket det samma som tidigare moderater avslutar Ljunggren.⁵

Kristina Boréus bok *Högervåg* från 1994 är en i raden av böcker som poängterar omvärldsfaktorer som starkt bidragande orsaker till att partier får en förändrad verklighet att förhålla sig till vilket ofta genererar en skiftad politik. 1970-talets oljekris, försämrade svensk ekonomi samt att nyliberala strömningar som tog fart då Reagan och Thatcher tillträdde sina poster gav ett helt annat manöverutrymme och som visade sig i 1984-års moderata handlingsplan.⁶

Lewin har ägnat en hel bok åt teorin om "politik som rationellt handlande" där principen att jag väljer B för att undvika C när mitt förstaval A inte är inom räckhåll är central.⁷ Vi ser hur Lewin har en liknande röd tråd som Boréus i sina argument, omvärldsfaktorer kan ge partiet en annan riktning om än inte en alltid djup ideologisk förändring. Jonas Hinnfors beskriver istället att förändring inte *alltid* behöver grundas i att omvärlden förändras utan det kan istället vara en planerad ändring. I de fall omvärlden faktiskt

³ Nilsson Torbjörn 2003:5

⁴ Ljunggren Stig-Björn 2006:19

⁵ Aa s.253

⁶ Boréus Kristina 1994:145

⁷ Lewin Leif 2002 i förorden

förändras tar partier ofta beslut om vilket agerande som är acceptabelt *inom* ramen för deras ideologi. I det sist nämnda scenario exemplifierar Hinnfors indirekt Lewins valstrategi då han beskriver de politiska turerna kring vårdnadsbedraget.⁸

Stig-Björn Ljunggren har i sin doktorsavhandling argumenterat utefter en *kontinuitetstes* där liberala idéer samexisterat med de konservativa. I det moderata partiet har olika strömningar fått plats inom samma parti och där konflikter skapat synteser och gett upphov till idéer som partiet kunde enas om. Sundell visar på hur liberala strömningar gjorde intåg i partiet redan på 1910-talet. Partiet har dragits mellan kollektivt - individuellt, bevarande – förnyande och dessa tendenser finns också som en röd tråd genom partiets filosofiska förebilder (Tocqueville, Mill). Den liberalkonservativa inriktningen blev påtaglig under 1980-talet då Hayek användes som en förnyare inom partiet. Han menade att konservatismen hade haft ett allt för stort fokus på bevarande och var ovilliga till förändringar samt hade en för stor tillit till det offentligas styrförmåga.⁹

Helena Öhrvall har i texten *De nya moderaterna? Om moderaternas socialpolitik i retorik och praktik under perioden 1999-2007* kommit fram till en slutsats att de nya moderaterna presenterar en politik som uppvisar förslag som blivit mer generösa och generella till sin karaktär.¹⁰ Partiet har tagit ett steg bort ifrån den restriktiva politiken och givit staten ett uppdrag i att garantera en *grundläggande* välfärd fortsätter Öhrvall. Staten har vissa rättigheter gentemot den privata och enskilda individen. Hon visar på att sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring *inte* inkluderas i den s.k. *grundläggande* välfärden. Vi ser att Öhrvall tydliggör Uddhammars bild om ett moderat parti som ger välfärdstatens ett fortsatt stöd men där moderaterna dock gjort en omdefinition om vad som ska inbegripas i ordet grundläggande välfärd.

3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att försöka undersöka huruvida bakgrundsfaktorerna under de 15-20 år som gått sedan Uddhammar avslutade sin forskning har förändrats och om vi därigenom kan förvänta oss ett från partierna annat förhållningssätt till staten. Med en analys av utvalda tidsperioder kan vi undersöka om Uddhammars tes fortfarande håller. Syftet är att utefter Uddhammars analyschema undersöka hur *de nya moderaterna* förhåller sig till Uddhammars fyra idealtypiska argument och om den relativt stabila konsensusen med socialdemokraterna består.

Mina frågeställningar är:

- Kan vi förvänta oss att den relativt låga konfliktnivå som rått under lång tid mellan socialdemokraterna och moderaterna kommer att bestå
- Har *de nya moderaterna* fortsatt att placera sig i samma idealtypiska ståndpunkt, nämligen i *den minimala staten*?
- Har de nya moderaterna en mer positiv eller negativ syn på staten än det tidigare partiet.¹¹

⁸ Hinnfors Jonas 1992.

⁹ Ljunggren Stig-Björn 1992:413

¹⁰ Öhrvall Helene 2008:65

¹¹ Jag drar gränsen mellan de nya moderaterna och tidigare moderater vid 2005 då just de nya moderaterna sjösatte sin nya politik med ett, enligt dem själva, större fokus på välfärdsfrågor.

4 Definitioner

4.1 Analysmodell

Jag har valt att anamma den modell som Emil Uddhammar använder sig av i sin avhandling *Partierna och den stora staten*. För att lyckas placera in ett parti i vad Uddhammar kallar statsdoktriner ska först tillståndspunkter kopplas till idealtypiska argumentmodeller som han kallar dem. Argumentmodellerna är ett försök att komma ifrån de allt för abstrakta kriterier som de olika politiska idéerna kan presentera då vi läser idéhistoria. Tanken är att plocka ut särskiljande och typiska ståndpunkter ur den politiska idéhistorien.¹² Ambitionen är att modellerna ska ge en bra spridning kring de fem dimensionerna (läs stycket *De fem dimensionerna* nedan). Nedan följer en fortsatt genomgång av Uddhammars terminologi och analysredskap.

4.2 Statsdoktrin

Uddhammar talar om en *dold statsdoktrin* och beskriver med citatet nedan dess innebörd. Noterbart är att fokus inte ligger på offentliga partiprogram eller skrifter utan på de med autentiska åsiktsyttringar som förekommer i motioner, propositioner och i uttalanden från regerings- och riksdagspolitiker. Jag använder mig av Uddhammars ena ord då han förklarar vad den dolda statsdoktrinen innebär.

"En uppsättning handlingsvägledande principiella motiv och ståndpunkter avseende befogenhetsfördelning offentligt-enskilt, som inte behöver vara öppet redovisade, särskilt utarbetade för eller tillkomna i uttalat syfte att tjänstgöra som styrdokument."¹³

En mer ordinär indelning är *klasser* där konturerna kring kategorin är betydligt tydligare och en tillhörighet är därmed antingen inom eller utanför. Uddhammars idealtyp är mer diffus i sin form och den aktuella företeelsen kan vara mer eller mindre likartad i sin överensstämmelse menar Uddhammar. En analys av politiska partier behöver denna analysmodell för att inte hamna i ett ingenmansland utan någon tydlig hemvist i någon politik grundteori. Vårt intresse centrerar kring hur valda partier har valt att fördela maktbefogenheter mellan det offentliga och det privata. Då Uddhammar analyserat de politiska partiernas uttalanden angående statens befogenheter under hela 1900-talet blir det möjligt att göra jämförelser över tid och då även skönja eventuella kursändringar. När vi lyckas finna denna dolda statsdoktrin kan vi placera "idén" på en imaginär skala som sträcker sig från en slags "Rousseaiskt" överförande av privata resurser till det allmänna, en anda som en mer nutida filosof som Rawls har anammat,¹⁴ till en situation där individen i naturstillstånd är helt fri från offentligt ägande (Locke, Pufendorf) Distinktionen mellan och ena sidan Rawls syn på offentligt ägande (Difference Principle) och andra sidan Locke och Pufendorfs syn på subjektets rätt till all egendom är viktig att särskilja.

¹² Uddhammar Emil 1993:43

¹³ Uddhammar Emil 1993:43

¹⁴ I Rawls filosofi inkluderas vissa personliga resurser i hans andra princip (Difference Principle) och ska omfördelas enligt hans filosofi där resurser ska fördelas så att de sämst ställda ska få det bättre.

De fyra statsdoktrinerna finns alltså att finna någonstans mellan dessa två ytterligheter. Laissez faire är den ekonomiska princip som bäst beskriver den individcentrerade ståndpunkten vi tidigare talat om där vi lever i ett naturtillstånd utan offentligt påbudna regleringar. Statens storlek bestäms efter hur lång ifrån denna "nollpunkt" vi rör oss, med andra ord hur många regleringar som det offentliga pålägger det privata.

4.3 Förtydligande kring offentligt och privat

För att förstå analysens syfte måste vi precis som Uddhammar skriver, har distinktionen mellan privat och offentligt klart för oss. Det offentliga är vad som ligger inom ramen för det politiska systemet och det privata är per automatik det som då ligger utanför.¹⁵ Att dela in samhället i offentligt och privat är inte helt okontroversiellt och oemotsagt eftersom staten inte är den enda källan med legitimt maktanspråk. Det är dock relativt vedertaget att i analyser dra starka paralleller mellan det offentliga och nämnda nivåer och instanser. I detta analyschema kommer staten, eller det offentliga, att innehålla stat, kommun och landsting med tillhörande obligatoriska myndigheter medan det privata beskrivs som privatpersoner, juridiska privatpersoner, företag, organisationer och föreningar som inte fått offentligt förvaltningsuppdrag.¹⁶ Subgrupper som t.ex. djurrättsaktivister jobbar för att lyckas inkludera sin konkurrerande syn på vad som är en legitim gruppering och förfäktar då, i det här fallet, djurens juridiska samhälliga status. Det finns också andra utmanare men då staten har en stark ställning i den västerländska demokratin försätter vi som ovan nämnt att utgå ifrån dess legitima maktanspråk.

5 Teori

5.1 Bakom fasaden

Helena Öhrvall gör en viktig distinktion mellan vad hon kallar retorik och praktik inom den politiska kontexten. Essensen i hennes resonemang är att partierna förmedlar sin politik genom fint tillrättalagda partiprogram (retorik) samt genom motioner, propositioner och debattinlägg (praktik) som presenterar en mer sanningsenlig eller annan bild av partiets ideologi. Om vi inte skiljer på denna distinktion förlorar vi mycket detaljrikedom och en eventuell analys blir relativt endimensionell. De författare som gör läsaren uppmärksam på denna skillnad gör ofta inga normativa uttalanden utan gör sina val utifrån vilken nivå de är intresserad av. För att själv studera de nya moderaterna använder hon sig av både retorik och praktik. På samma sätt resonerar Uddhammar då han väljer att inte besöka politiken under politikens helgdagar (torgmöten, partiprogram) utan i dess vardagsarbete och han syftade på riksdagsdebatter, motioner, propositioner eller när politiker ger indirekta beskrivningar av sin egen politik. Förhållningssättet är på intet sätt originellt utan ett ställningstagande vissa forskare väljer att uppmärksamma och lägga vikt vid.

Grundproblematiken dessa författare lyfter upp och som Uddhammar själv försöker lösa genom att studera vad han kallar den *dolda statsdoktrinen* är just tron på att det finns en annan "verklig dimension" bakom den politiska fasaden. Att den beskrivs som en *dold* statsdoktrin innebär som sagt att den tar sig förbi den men tillrättalagda politis-

¹⁵ Fri tolkning av ett citat som Uddhammar citerat från Larmore (1987) s. 44.

¹⁶ Uddhammar Emil 1993:50

ka retoriken som ska vara partiets ansikte utåt. I partiprogrammen används ofta en allmänpolitisk retorik och vokabulär där partiskillnader kan vara relativt svåra att urskilja. Bortom partiprogrammens snuttifiering finns betydligt intressantare motiv att komma under skinnet på.¹⁷ Därför kan bilden av ett parti modifieras betydligt efter det att vi analyserat ordens verkliga innebörd d.v.s. vi har partirepresentanternas egen (indirekta) beskrivning av den föreslagna politiken att använda oss av. Therborns resonemang kontrasterar dock föregående resonemang då han använder ordet ideologi om både *retorik* och *praktik*, om vi använder Öhrvalls ordbank. Distinktionen uteblir och gör begreppet ideologi meningslöst menar Uddhammar och går därmed i diskussion med Therborn. Att analysera det politiska resultatet i form av genomförd politik är ett annat sätt att försöka komma åt ett partis ideologi vilket dock är en metod som kritiker menar inte speglar partiets verkliga ideologi. Vad som kommer ut som en politisk produkt och realitet behöver inte vara partiets innersta önska och ambition.

5.2 Den ideologiska döden

Herbert Tingsten menar att det råder en tid (läs på 50-talet) då skarpa ideologiska skiljelinjer avmattades och att ideologin därmed skulle vara död.¹⁸ Under 1950-talet bevittnade vi en stor samverkan och samförstånd i många frågor vilket kan ge vatten på den kvarn som påstod att ideologierna skulle ha spelat ut sin roll. Intressant att notera kring diskussionen om konsensus är Lewins tes att, och som Björn von Sydow också uppmärksammat, högern drog sig åt vänster i ett försök att "stjäla" socialdemokratiens frågor under kriserna på 1970-talet.¹⁹ Moderaterna kritiserade vid ett tillfälle till och med Gunnar Sträng för att vara för restriktiv i sin politik. Under senare tid har moderaterna lutat sig mer konsekvent åt marknadsliberalismens krav på eliminering av tillväxthinder och vikten av offentligt sparande för att komma ur kriser.²⁰ Även socialdemokraterna omprövade sin politik under påverkan av kriser och tanken att vi står inför ett systemfel anammades nu också av vänstern. Redan tidigare hade liberala idéer redan fått fäste inom socialdemokratin. Så i Lewins analys ser vi tendenser till att parterna närmat sig och att fler partier hängit sig åt en s.k. normpolitik.²¹ Partierna tycks nyttja en politik som i den rådande kontexten kan, som Tingsten sa, klassas som ett *common sense* resonemang. Lewin menar att från partiet externa faktorer ger ett manöverutrymme som partiet har att röra sig inom och där handlandet sker på spelteorins premisser. Ideologin är inte död men begränsat utrymme kräver förändrat handlande men där en ideologisk debatt sker inom partiet för att inte partiets ideologiska fokus ska försvinna, en etisk/ideologisk debatt sker därmed samtidigt som det "nya" handlandet tar form. Enligt Lewins tes så har socialdemokraternas manöverutrymme nu begränsat dem och drivit dem till att i stort ordinera samma medicin som moderaterna fast i en svagare dos. Kon-

¹⁷ Två partiers tillsynes likvärdiga satsning på 10 miljarder på barnomsorgsfrågan kan resultera i att partiprogrammens se frapperande lika ut, presenterat i allmängiltiga ordalag i ett partiprogram. Implikationen är stor om någon satsar större delen på vårdnadsbidrag och det andra partiet sin summa på en kommunala förskolan.

¹⁸ Uddhammar Emil 1993:32

¹⁹ Löwdin Per 1998:401

²⁰ Mycket av idéerna har sitt ursprung i Konjunkturrådets rapporter *Vägen till ett stabilt Sverige* (1985) och *Nya spelregler för tillväxt* (1986). Rapporterna förespråkar en icke-interventionistisk normpolitik.

²¹ Normpolitik innebär att politikernas uppgift begränsas till att ge fasta spelregler, uppfylla internationellt fastslagna traktat (budgetbalans, inflationsmål), växelkurssamarbete, inrätta institutioner som främjar marknadskrafterna (Löwdin 1998:428).

sensus och strategiska spel är däremot inte det samma som om ideologin skulle vara död anser dessa författare och motsäger därmed Tingstens tes.

Uddhammar berör också Tingstens tes men anser att trots likheter i retorik finns fortfarande intressanta principiella grundstrukturer att analysera. Den politiska verkligheten präglas mycket av ett konsensustänkande men där ideologiska skillnader finns kvar inom partierna så ideologins död är en aning överdrivna tolkar jag Uddhammar. Politiker som driver en strategisk politik med "självkla värden" kan därför inte per automatik tas som en intäkt för en klinisk dödförklaring av ideologin.²² Ovan presenterade författare ser en viss konsensus i den förda politiken men finner fortfarande en mer eller mindre levande ideologisk diskussion inom partiet.

Noel och Thérien är två författare som tydligare visa på just vänster – höger dimensionens relevans allt sedan den Amerikanska revolutionen och fram till nutid. I alla västerländska demokratier är dikotomin fortfarande relevant. Sedan 1990-talet har vi sett hur "Washington consensus" har försvagats då den neoliberala idén har fått en legitim utmanare i och med den *Tredje vägens* politik och vänster har just nu tagit tillbaka viss förlorad mark. Världspolitiskt har i USA två mandatperioder med republikanskt styre ersatts av en demokrat som i valrörelsen och i realpolitiken för en relativt offensiv politik som säkerligen ger avtryck på såväl höger som vänster regeringar runt om i världen. Trots förflyttningar på den ideologiska skalan är den alltså alltid relevanta. Löwdin beskriver denna riktningsförändring som Noel och Thérien talar om som en förflyttning på den relativa ideologiskalan och som fåglar förflyttar de sig med samma avstånd till varandra åt det håll som samhällskontexten blåser åt. Vänster och höger är enligt dem närvarande i alla stabila demokratier allt sedan 1700-talet men där ideologiskt laddade frågor byts ut med tiden. Om dagens kontext skapar konsensus i vissa tidigare vattendelare skapas nya frågor som fångar in den ständigt närvarande vänster-höger-dimensionen om fördelning av resurser som en fråga. Hadenius beskriver den svenska politiska kontexten som en konfliktfylld historia där ideologins död inte känns relevant *men* där 1990-2000-talet dock bjöd på ändrade förutsättningar som kan ge konflikt – konsensus debatten nytt liv. I nämnda tidsepok finns tendenser till en försvagning av den konfliktstatus som varit signifikant för svensk politisk historia.

5.3 Kontinuitet eller uppbrott

Löwdin beskriver hur borgliga regeringar, med hänvisningar till gångna krisläge, bedriver en politik som i vissa frågor bryter distinkt från partiets grundideologi. Löwdin argumenterar att krisen kan fungera som en ursäkt för att driva en politik, som väljarna och partimedlemmar inte kopplar till partiets ideologi och han snuddar vid Shils resonemang. Shils menar att ideologier är *skapad* genom politiska eller ekonomiska kriser och avhängt en rad faktorer kan rådande ideologi förstärkas eller förändras i krisen och Tingsten beskrev hur t.ex. socialdemokratin avslutad socialiseringspolitiken arbete under 30-talskrisen och ersattes av planhushållningspolitik.²³ När stora och viktiga länders regeringar färgas av en och samma ideologiska färg är det svårt att nationellt inte dras med i samma riktning. Tingsten skrev att svensk socialdemokratins ideologiska förändring var just en internationell process. Socialdemokratin har förändrats av 70-talets oljekris, 80-talets högervåg och 90-talets ekonomiska kris menar både Olsson och Hadenius. Olsson menar att socialdemokratin lyckades förena socialism och kapitalism när

²² Uddhammar Emil 1993:33

²³ Tingsten Herbert 1967:363

förra seklet var ungt²⁴ och kanske att socialismen nu får stå tillbaka för den kapitalistiska falangen inom partiet. Är partiet förändrat i grunden eller bara modifierat? Det råder det delade meningar om och inte sällan måste händelsen studeras i ett retroperspektiv då konturerna klarnar med tiden. Helt klart finns det minst två olika teorier kring denna frågeställning.

Ljunggren argumenterar för sin kontinuitetstes och menar att moderaterna alltid haft sin kontrautopi som vision vilken sträcker sig till 1900-talets början.²⁵ Partiet tre beståndsdelar (socialliberalism, kulturkonservatism, liberalkonservatism) har varit framträdande vid *olika* tillfällen men aldrig suddats ut. Partier rymmer flera strömningar och behöver inte göra sig av med utmanare, inte heller förändras till ett "nytt" parti. Sundell gör en historisk framställning av den liberala strömning som fick fotfäste och samexistens med konservatismen inom högerpartiet. Att till viss del skilda idéströmningar kan samexistera inom ett och samma parti beskriver den kontinuitetstes som bryter distinkt med Hyléns teorier. Hylén anser att när motstridiga idéer finns inom ett och samma parti är det högst temporärt då ett konkurrerande tankeelement är dömt att på sikt dö ut. Ljunggren ser inte olikheterna i så fasta termer utan ur olikheter kan nya synteser bildas.¹ Han tycker idékonflikten blir övertolkad i Hyléns analys. När tidsandan skapar reformer kommer kontinuitetsivrarna hålla tillbaka så att just nämnda synteser kan bildas med en viss ny riktning som dock har en förankring i tidigare tankeströmningar. Den inom partiet pågående debatt skapar ett klimat där de tre idéströmningarna ger och tar i "förhandlingarna". Partiets grundideologi har därför uppvisat kontinuitet fast där olika beståndsdelar varit framträdande vid olika tider avslutar Ljunggren.

Lewin ser hur händelser inom ett parti t.ex. ett valnederlag öppnar upp ett manöverutrymme för strömningar som bankar på dörren och vill in i partiets politiska värme. Han menar att strategiska val för röstoptimering lyfter bort den nyss misslyckade strömningen och ger utmanaren luft under vingarna. Även Lewin ser en kontinuitet i ideologi men där strategiskt handlande ibland kräver ett avsteg från den raka ideologins väg.

5.4 Den sociala ingenjörskonsten

Sven-Erik Liedman har fäst fokus på en intressant företeelse i svensk politik med sitt inlägg i antologin *Maktens former*. Han gör ett nedslag kring synen på statens uppgift i ett delvis historiskt perspektiv men där han tillslut landar i en debatt om Sveriges förhållningssätt till statlig makt. Weber har kallat det aktuella förhållningssättet för "målrationalitet" och dess implikation är att staten ses som ett redskap för att realisera vissa mål.²⁶ Att myndiggöra staten vad gäller rationalitetsaspekten är för många att gå för långt och kritiken har också ofta kommit från den politiska högern. I Sverige förknippas tanken om politiker eller staten som en ingenjör möjligen allra tydligast med Alva och Gunnar Myrdal. Hadenius skriver att då socialdemokraterna under Ernst Wigforss ledning presenterade sin politik fanns där en tydlig dragning åt statlig planering och även statligt övertagande.²⁷ Socialdemokratin var det parti som mest kom att förknippas med tanken om den skapande sociala ingenjörskonsten. Möjlighet fanns att omforma vanor,

²⁴ Olsson Sven 1993:74

²⁵ Ljunggren Stig-Björn 1992:408

²⁶ Liedman Sven-Erik (red Yvonne Hirdman) 1989:194

²⁷ Hadenius Stig 2002:87-88

föreställningar och normer skriver Hirdman och beskriver samtidigt väl dåtidens moderna samhälle.

Moderaterna är det parti som kanske tydligast kritiserat ingenjörskonsten för att beröva individen deras frihet och inte sällan har deras mål istället varit den negativa friheten. Negativ frihet innebär en möjlighet att leva sitt egna liv utan ingrepp från någon extern offentlig enhet, en tydlig kontrast till den aktiva staten.

Den sociala ingenjörskonstens motståndare inom den politiska teorin är på ett sätt libertarianismen vars grundtes baseras på (den negativa friheten) att nästan alla ingrepp i den enskilda medborgarens livssfär är illegitima. Divergensen mellan den generella välfärdspolitiken, med en aktiv och på många områden myndig stat, och den minimala staten är tydlig. Hayek och Nozick, som under 80-talet fick ett uppsving när moderaterna lyfte fram deras teser, menar att ingen kan definiera inriktningen av någon annan människas livsprojekt.

Rationalitetsbegreppet är enligt dem *subjektivt* och istället kopplat till den enskilda individen. Ingenjörskonstens kritiker underkände politikernas förmåga att skapa och förändra samhället till det bättre. Makarna Myrdal skriver i *Kris i befolkningsfrågan* och kontrasterar med sitt positiva frihetsbegrepp ingenjörskonstens kritiker:

*"Våra tankar rinner ju alltid fram över decenniernas lagrade doktrinfossil, vare sig vi vet det eller inte – och mest så när vi inte vet det. Dessa döda tankar grumla som ett bottenslag alla våra föreställningar och åsikter. Genom en tillbakablick kan man göra en rationell utfällning och frånsilning. Där ligger det egentliga värdet av en historisk orientering. Den ska frigöra oss från de dödas makt över våra liv."*²⁸

Den goda staten skulle till och med skydda medborgarna mot sig själva och politiker tycktes besitta mandat att uttrycka en generell och allmän vilja.

När keynesianismen fick lämna ekonomins estrad och högern fick ett globalt uppsving mötte den sociala ingenjörskonsten ett reellt motstånd i Sverige. Den svenska välfärdspolitiken som i så hög grad förknippades med social ingenjörskonst och makarna Myrdal blev under 1990-talet ifrågasatt på allvar menar Hadenius. Även socialdemokratin fick jobbigt att upprätthålla välfärden och den svenska politiska oppositionen miste därmed också en del av sin udd. Ingenjörskonsten har mist sin forna glans och socialdemokratin har justerat sin taktik och förhållandet offentliga – privata har förändrats avslutar Hadenius.

6 Metodbeskrivning med avgränsningar och urval

På det valda materialet kommer jag analysera argument och ståndpunkt (anslagnivåer) utefter Uddhammars fem dimensioner (se nedan). Materialet kommer sedan att analyseras och jämföras mot de fyra idealtypiska argumentmodeller (se nedan) som han skapat. Analysen ska kunna ge oss svar på de frågeställningar som ligger likt en grund i denna uppsats.

²⁸ Hirdman Yvonne 1993:99

6.1 Kriterier

För att min undersökning och mitt resultat ska vara relevant och användbart måste naturligtvis vissa kriterier uppfyllas. Uddhammar fokuserar på beslut som rör den offentliga verksamhetens omfattning samt beslut som berör reglering av yttre – och personliga resurser. Kriterierna styr också valet av område, material och i viss mån tidsperiod och jag redogör för dessa kriterier nedan. I de fall jag frångår Uddhammars kriterier motiverar jag mina gjorda val.

6.2 Områdesbeskrivning

Då det moderata och socialdemokratiska partiet är de två absolut största partierna under de aktuella perioderna är det stor chans att deras politik genomsyrar aktuella regeringars arbete. Jag har valt område som i dag har en moderat minister samt finns med i Uddhammars undersökning *eller* uppfyller de fyra kriterierna som följer i nästa avsnitt.

- Biståndspolitik
 - Vi kan se hur stort anslag partierna anslår samt vilka mål de har med biståndet.
- Arbetsmarknadspolitik
 - Fokus ligger på den politik som riktas till de som är arbetslösa och de åtgärder som vidtas för att få dem i arbete igen.
- Skattepolitik
 - Finansministern har bl.a. skattefrågor på sitt bord och då Uddhammar fokuserar just på skattepolitiken gör jag detsamma det då jag vill kunna göra en jämförelse.

Notera det faktum att Uddhammar inte ställer krav på någon heltäckande analys av *alla* beslut som tagits under de nittio år som undersökningen sträcker sig. Uddhammars val går självklart inte att översätta rakt av till mina valda tidsperioder. Skattefrågor och biståndspolitik är två gemensamma ämnesområden men där jag lägger till arbetsmarknadspolitik i min uppsats. Notera också att Uddhammar använder ordet *skattad* frekvens vilket tydligt signalerar risken för ett Sisyfosarbete om alla uttalanden skulle samlas in. Uddhammar ställer därför upp ytterligare urvalskriterier som tar oss bortom de rena områdeskriterierna (bistånd, arbetsmarknadspolitik och skattepolitik). För att kvalificera sig som studieobjekt krävs också att kriterierna *omfattning* och *permanens* är uppfyllda samt *spridning* och förväntad *konfliktnivå*. Dessa fyra kriterier innebär i korthet.

- Beslut som är volymmässigt stora i sin omfattning
- Permanenskravet innebär att en verksamhet som pågått länge är mer intressant än en kortvarig.
- Besluten ska beröra skilda områden för att därigenom ha en stor spridning
- Beslut med en förväntad hög konfliktnivå

Kriterierna förblir riktmärken där uppfyllelsen alltid baseras på en individuell och subjektiv bedömning.

6.3 Material och tidsdefiniering

Jag följer Uddhammars metod och avgränsningar då jag fokusera min undersökning till partiets *centrala* och *representativa* förtroendevalda personer. Dessa personers uttalanden behöver inte vara nedskrivna i partiprogram eller andra styrdokument utan vi är, som innan beskrivits, intresserade av den *dolda statsdoktrinen*. Intresset centrera kring partiernas *latenta* ideologi som den presenteras i *den politiska vardagen*.²⁹ För att lyckas kartlägga partiernas motiv eller dolda statsdoktrin, inom valda område, behövs en skattad frekvens av anförda argument och jag använder kammarens protokoll, motioner, propositioner och debattartiklar. Jag har valt att förlägga min analys till perioder där beslut har tagits som uppfyller Uddhammars uppställda kriterier.

I följande schematiska framställning beskriver jag de två intressanta perioder jag valt att fokusera på.

- Det första året på den socialdemokratiska mandatperioden -94. Enligt Eklund var det en tid som på grund utav en ekonomisk prekär situation som resulterade i en rad skattehöjningar och besparingar. Omfånget av besparingarna bedöms också tillräckligt stora och det politiska beslut som genererar konflikter.
- Första året med de nya moderaterna vid makten 2006 blir min andra period. Perioden är av intresse för att de nya moderaternas politik är inkluderat i mitt syfte samt att de gick på val med skattesänkningar som en viktig och konfliktfylld valfråga.

6.4 De fem dimensionerna

Jag kommer nu redogöra för de fyra grundläggande förhållningssätt som Uddhammar menar att staten kan ha mellan det offentliga och det privata. Observera att de två förhållningssätten, den *auktoritära* samt den *totalitära* staten, inte redovisas då de inte är anses relevanta i en västerländsk demokrati som Sverige ändå är.

För att genomföra analysen behövs ett klagörande av de fem dimensioner som preciseras nedan och som utgör en stomme i analysen. De fungerar som ett filter materialet ska analyseras igenom. Storleken på anslagen och argumentens karaktär bedöms med hjälp av dimensionerna. Innan vi presenterar de fyra idealtyperna kommer en kort diskussion kring de fem dimensionerna.

1. Offentlig befogenhet över enskildas personliga resurser
2. Offentlig befogenhet över yttre resurser uttryckt som en kvot av respektive års BNP

Värden	
Programnivå:	<0,25 % 0,25 % men <1,00 % 1,00 %
Aggregatnivå:	<20,0 %

²⁹ Uddhammar Emil 1993:15 Den politik som skrivits ner i partiprogram är den manifesta ideologin och kan bli rätt innehållslös och intetsägande då många politiska och ideologiska klichéer staplas på varandra. Istället bör fokus ligga på den latent ideologin d.v.s. den mer innehållsrika beskrivningen hörsammas.

20,0 % men <40,0 %
40,0 %

Varje given nivå av yttre resurser kan vidare preciseras avseende *styrning av tilldelning* av yttre resurser i tre olika avseenden:

- a. Beskattningsprincipen (regressiv, proportionell, progressiv)
- b. Fördelning till enskild (efter insats, lika för alla, lika för alla med funktionsbehov, inkomstprövande)
- c. Form för fördelning (Kontant till konsument, in natura till konsument, till flera producenter, till en producent)
- d. Förutsägbarhet (förutsägbart, ej förutsägbart)

6.5 Sammanfattande resonemang angående dimensionerna

Jag kommer i tur och ordning att kortfattat redovisa Uddhammars resonemang och motiveringar kring de fem dimensioner som han presenterar på s. 75 i boken *Partierna och den stora staten* (1993).

Personliga resurser:

Som namnet beskriver rör vi oss här kring individens liv, hennes kropp, självförmågor och handlingsfrihet.³⁰ Ytterligheten kan beskrivas som en lagbunden anarki, ett naturtillstånd med det totala offentliga ansvaret genom ett totalt reglerat samhälle skriver Uddhammar.

Offentlig befogenhet över yttre resurser uttryckt som en kvot av respektive års BNP

Uddhammar är bland annat intresserad av det han kallar standardnivå. Standardnivå eller omfattning av välfärdsprogrammet kan då mätas i procent av den totala BNP ett land har. Måttet är grovt och kan inte själv ge en tillfredställande bild av till vilken dold statsdoktrin ett parti skulle tillhöra.

Styrning och tilldelning av yttre resurser

Uttaxeringens form är av ytterst relevans då de tre olika skatteskalorna uppvisar en skillnad i sin omfördelande kraft. Som ett exempel är progressiva skatteskalor mer omfördelande än proportionerliga och där regressiva beskrivs som ett höginkomsttagarstöd.³¹

Beroende på typen av fördelningen till enskilda ger långtgående implikationer i graden av styrning. De uttaxerade yttre resurser kan ges *efter insats, lika för alla* (t.ex. folkpension, sjukvård), *lika för alla med funktionsbehov* (innebär t.ex. ett stöd till alla med barn (barnbidrag) till alla med bostad (bostadssubvention) studerande (studiebidrag)), *inkomstprövat*. Det offentligas styrning är minst i det första exemplet och ökar så att inkomstprövat uppvisar den största styrningen.

³⁰ Uddhammar Emil 1993:59

³¹ Aa s.69

Förutsägbarhet

En offentlig makt som ingriper mot en enskild om det är förbjudet enligt rättsregler.

6.6 Fyra idealtypiska argument

All text är en sammanfattning av Uddhammars resonemang varför inga referenser till honom är nödvändiga. I de fall andra författare används för att t.ex. klargörande kommer dessa referenser självklart finnas med.

Den minimala staten

Den filosofiska idén hos förespråkare till den minimala staten var att den politiska sfären inte kunde annat än att försäkra förutsättningarna för ekonomisk maximering och därmed allmänhetens välmående. Adam Smith presenterade i boken *Wealth of nations* sin uppfattning att det offentliga borde låta de ekonomiska lagarna styra och överlåta harmoniseringen till *den osynliga handen*.

Denna *negativa* frihet från statlig intervention är även till gagn för den enskilda individen, tillika för samhället, då denne kan leva ut sitt livsprojekt och därmed sin fulla kreativitet i frihet. Individens vilja att vinstmaximera för egen vinning gynnar (maximerar) per automatik hela samhället genom den osynliga handen. Alla försök att centralisera de ekonomiska lagarnas funktion var ett stort misstag enligt förespråkarna av den minimala staten. Ingen politiker kan dirigera regleringar och beslut så de tillfredställer individernas preferenser som denne i framtiden kommer finna då han eller hon lever sitt eget livsprojekt, fri från uppifrån förmedlade preferenser.

Det är enbart marknaden som klarar att svara mot alla de önsningar människor har och mot de ingrepp som rådande ekonomiska situation kräver då den centrala politiska nivån inte klarar av den informationshantering som krävs.

Enligt den mer nutida filosofen Nozick kan det offentliga enbart inkräkta på individens a priori baserade ägarskap över sin kropp och de förtjänster detta kan generera då transaktioner skett på ett enligt lag felaktigt sätt. Nozick kallar denna princip för "justice in transfer".³² Ekonomisk ojämlikhet är därmed inget skäl för en omfördelande ambition då inget oegentligt har skett. Proceduren och inte resultatet (tillståndet) är av intresse då staten är neutral i sitt förhållande.

Enligt Nozick får staten också ingripa i mer polisiära ärenden då det t.ex. ska upprätthållas säkerhet och hälsa, detta eftersom en kränkning inom nämnda områden inte går att ersätta i de fall de berövats en medborgare. Ett förlorat liv går inte att ersätta vilket därför legitimerar ett ingrepp inom ramen för den minimala staten.

I skattefrågor poängterar förespråkare en proportionell skatt och att så lite som möjligt tas från varje medborgare bl.a. med argumentet att individens arbets- och initiativvilja kan dämpas.

Den minimala statens relation till de fem dimensionerna

1. Minimal offentlig befogenhet över enskildas yttre resurser <25%(program), <1,00 % (aggregat)
2. Minimal offentlig befogenhet över enskildas personliga resurser utöver normal civilrätt.
3. Tilldelning av de offentligt uttaxerade yttre resurserna enligt principen "lika för alla".

³² Bird Colin 2006:111

4. Proportionell beskattning
5. Förutsägbarhet i den offentliga maktutövningen

Den sedliga staten

Den värdeneutralitet som den *minimala staten* förespråkar är under *den sedliga staten* ersatt med en vision om *det goda samhället*. I sin position som politiker fick ingen utöva vanstyre och godtyckligt maktutövning då detta skulle kränka den a priori rättighet vi människor besitter men endast kan skönja genom samhälliga konventioner. Det goda är ingen politisk konstruktion som skiftas och ersätts med en ny politisk retorik. Att lyckas leva med dessa genom tiderna ackumulerade konventioner är medborgarens verkliga uppdrag och en direkt faktor som styr och påverkar statens kvalitet. Individens lycka finns att nå genom ett handlande som genomsyras av en praktisk etik, individen praktiserar den etik och sedvana som finns nedärvd i staten och som får form i våra konventioner. Med tiden kommer konventionerna att sammanfalla med en högre och kosmisk ordning. Människan får en intuitiv känsla för vad som är ett gott handlande och gott liv menar Burke.

Hela denna filosofiska tradition motsatte sig den individcentrerade atomistiska grundsyn som den minimala staten representera. Ett atomistiskt samhälle lyckas inte sammanföra det individuella etiska handlandet med statens kvalitet skriver Uddhammar. Enligt Hegel var det centralt att inte individens autonomi kränks för endast då kunde den rationella individen utvecklas. Då den autonoma människan blir en del av detta samhälle kommer individen utveckla moraliska förpliktelser mot samhället som ligger utanför lagstiftningen.

Marknaden ska styras av den osynliga handen men de ojämlikheter och spänningar som marknaden skapar ska lösas genom den gemenskap eller sedlighet som staten skapat. Staten blir det kit som håller ihop ett samhälle med autonoma individer menar Hegel.

I praktiken ger det en stat som bör ingripa på arbetsmarknaden och styra stora företag tillika garantera allmän sjukvård och fattigvård. Det offentliga bör också gripa in om individer bryter mot vad det som i samhället klassas som god sed. Politiker ska vara en aktiv del i att mota det onda i grind som Uddhammar skriver. Politiker kan styra och reglera både yttre och personliga resurser så att det goda kan gro inom ekonomi, industri samt levnadsmönster. Staten tar sig rätten att förfoga över dessa resurser till en viss gräns, allt för att det goda ska realiseras. Staten erbjuder en positiv frihet vilket kan kontrasteras mot den negativa frihet andra inriktningar förfäktar.

De poängterar nödvändigheten av att marknadskrafterna tillåts utnyttja sin potential och endast då lagöverträdelser sker ska staten ingripa. På den politiska skalan, menar Uddhammar att idealtypen placerar sig bland de som förespråkar en blandekonomi. I bidragsfrågor vill den sedliga staten ge specifika bidrag till de behövande och inte generellt till hela grupper.

Den sedliga statens relation till de fem dimensionerna.

1. Måttlig offentlig befogenhet över enskildas yttre resurser. >0,25 -1,00 % (program) >20-<40 % (aggregat)
2. Måttlig offentlig befogenhet över enskildas personliga resurser utöver normal civilrätt.
3. Tilldelning av de offentligt uttaxerade yttre resurser efter behov (utöver lika skydd av rättigheter)

4. Proportionell beskattning
5. Förutsägbarhet under normala förhållanden.

Försäkringsstaten och Regleringsstaten

Närheten mellan dessa två perspektiv föranleder att vi, precis som Uddhammar, presenterar dem i samma stycke. Försäkringsstaten förespråkar en progressiv skattesats med en tilldelning i proportion till individens inkomst samt lika till alla på en miniminivå. Regleringsstaten förfäktar också en progressiv skatt men där utdelningen sker enligt principen lika för alla på en hög nivå intar de ett förhållningssätt som kan beskrivas som en generell välfärdsstat. Både Försäkrings- och Regleringsstaten gör anspråk på en stor del av den enskilda individens resurser med den skillnaden att den förstnämnda enbart fokuserar på de yttre resurserna. Den sociala ingenjörskonsten som följde i modernismens tanketradition går igen i båda förhållningssätten där det enbart är den minimala staten som tydligt avviker från den tanken. Försäkringsstaten har anamma en svag ingenjörskonst d.v.s. en mer horisontell omfördelning medan Regleringsstaten också inkluderade en vertikal omfördelning mellan sociala grupper i samhället skriver Uddhammar.

Staten ansågs besitta den organisatoriska förmågan och plikten att övervinna kollektiva dilemman som hindrade att jobb blev utförda. Båda ståndpunkterna har den enskildas autonomi för ögonen men menar likt Raz att statliga interventioner ska förekomma om de syftar till att öka individens möjlighet att leva sina egna livsprojekt. Skillnaden dem emellan ligger i deras syn på vägen mot autonomi förverkligande. Försäkringsstaten ställer sig frågande till att staten kan veta vilka behov individen behöver få tillfredställda för att realisera sin autonomi medan Regleringsstaten ser sig besitta just denna kunskap om på vilka områden och med vilka insatser statens ska gripa in. Staten skulle vara den instans som skulle ge medborgaren frihet, en tanke som fanns med den reformistiska socialismen och återfinns i den ovan nämnda sociala ingenjörskonsten. Samhället är en aktiv part då individernas grundläggande behov ska tillgodoses.

I Försäkringsstaten får alla en generell men låg grundtrygghet som finansieras genom ett progressivt skatteuttag och som får en visst omfördelning ambition. Det högre inkomstskiktet klarar lämna ett större skatteuttag för att finansiera de generella (men låga nivåer) statliga åtagande. Inom de områden människor inte kan bli kompenserad i efterhand ska staten vara en garant för individens säkerhet och likheten med Rawls första princip blir tydlig.³³ Regleringsstatens ambitioner går längre och de önskar genom stark progressivitet eliminera stora inkomst- och förmögenhets skillnader som den fria marknaden är med och skapar medan Försäkringsstaten inte förespråkar offentligt styrande av ekonomin. Regleringsstaten ser därmed också personliga resurser som en statlig tillgång och rättsrealismen blir här tydlig.³⁴ Rättigheter är inget annat än en social konstruktion menar Regleringsstatens förespråkare och ger därmed staten ett stort manöverutrymme.

Försäkringsstatens relation till de fem dimensionerna.

1. Stor befogenhet över enskildas yttre resurser. >1,00 % (program) >40 % (aggregat)

³³ Bird Colin s. 130

³⁴ Rättsrealismen riktar sin udd mot teologiska och rationellt grundade normer och menade att statens begränsningar inte kan definieras utifrån en objektiv ståndpunkt. Det fanns ingen "naturlig" eller "högre" rätt. Uddhammar Emil 1993:147

2. Minimal befogenhet över enskildas personliga resurser
3. Tilldelning av de offentligt uttaxerade resurserna efter insats och lika för alla på ett minimum.
4. Progressiv beskattning
5. Förutsägbarhet

Regleringsstatens relation till de fem dimensionerna

1. Stor befogenhet över enskildas yttre resurser. >1,00 % (program) >40 % (aggregat)
2. Stor befogenhet över enskildas personliga resurser
3. Tilldelning av de offentligt uttaxerade resurserna lika för alla på hög nivå.
4. Progressiv beskattning
5. Ingen förutsägbarhet

6.7 Bakgrundsfaktorer

Uddhammar argumenterar och försöker visa på att de svenska partierna, både till vänster och höger, har varit mer eller mindre starkt drivande, delaktiga och därmed visat en liknande värdegemenskap kring frågan om den expansion som den offentliga sektorn uppvisat. Högern anslöt sig också till tidens vurmande för den sociala ingenjörskonsten som fann sin näring ur modernismens ådra och förespråkade långtgående statligt ingripande och statligt ägande. Skillnaden mellan socialdemokratin och högen var mycket små och högern förordade till och med en expansiv (läs expansivare än socialdemokraterna) arbetsmarknadspolitik för att motverka konjunkturarbetslöshet enligt Gösta Bagge.³⁵ Regleringsivern beläggs också av Åke Sundell som dock menade att liberala strömningar hade fått fotfäste i partiet redan under 1900-talets första decennium.³⁶ Tiden fram till 1948 uppvisade en låg konfliktnivå vilket innebar få reservationer och motargument mot en ökad offentlig befogenhet. Det fanns en bred uppslutning till en allt mer generell välfärdspolitik, den stora staten formades med mestadels positiva bifall.

Under perioden 1949/59 fanns uttalanden och beslut som tyder på att högern drar sig mer åt den minimala staten men trots minimala statens ökade relevans inom moderaterna fanns fortfarande modernismens tankeidé närvarande.

Under åren 1960/79 flyttade det offentliga fram sina positioner utan att högern protesterade nämnvärt. Högern använder sig fortfarande av argument där ingenjörskonsten lyfts fram och där moderaternas förslag om en ökning av den kommunala skatteutjämnningen blev ett tydligt exempel.

Det skedde en omorientering under perioden 1980/90 inom moderaterna, där fler och fler förslag presenteras där de frångår det generella systemet mot en mer behovsprövning av bidrag. Argument åt den minimala staten blev allt mer vanligt från moderaterna men inom vissa områden ((barnbidrag, bistånd) förde de en i jämförelse med t.ex. socialdemokraterna mer expansiv politik. Det blev allt tydligare med individ orienterad politik från flera partier.³⁷ Progressiviteten i skattesatserna blev efter initiativ av socialdemokraterna mindre vilket moderaterna inte motsatte sig. Från och med detta årtionde blir den minimala staten det mest förekommande argumentet från moderaterna och gentemot socialdemokratin börjar skillnaderna bli större menar Uddhammar. Fortfa-

³⁵ Uddhammar Emil 1993:433

³⁶ Sundell Åke 1989:263

³⁷ Uddhammar Emil 1993:445

rande går det inte att enhälligt beskriva moderat politik fullt ut restriktiv utan den expansiva politiken är fortfarande relevant.

Enligt Uddhammars argument har likheten sin grund i att både socialdemokraterna och moderaterna accepterat modernismen och den sociala ingenjörskonstens premisser. Efter 70-talets ekonomiska bryderier slår den nyliberala ekonomiska doktrinen igenom på bred front och det offentliga blir tvungen att retirera då allt fler ekonomer beskriver problematiken som ett systemfel snarare än ekonomiska konjunkturer som politiker kan undkomma med överbryggingspolitik. Socialdemokratien följer till viss del efter men moderaterna anammar mer och snabbare den "nya" tidens politik. Under 1980- och 1990-talet skedde en ideologisk omorientering där moderaterna började nyttja argument för den minimala staten i allt högre utsträckning vilket var en förändring som även märktes hos socialdemokraterna om än i mindre utsträckning. I många politiska frågor fortsatte dock moderaterna med en politik som liknade den socialdemokratiska. Som sagts innan så tog sig de nyliberala idéerna in i samhället och spred sig ganska brett inom politiken vilket blev tydligt i omläggningen med den gamla änkepengen. Ett generellt och inkomstrelaterat inslag byttes mot ett behovsprövat och mycket begränsat. Denna synbara förändring kan exemplifieras genom fler beslut som t.ex. beslutet att minska progressionen i skatteskalorna vilket hade en bred politisk förankring.³⁸

Uddhammar har i sin avhandling visat att de två studerade partierna i mångt och mycket delat samma syn på den svenska välfärdsmodellen. Socialdemokraterna har fram till 1970-1980 talet, då skillnaderna blivit större inte mött allt för starka protester från moderaterna. Då moderaterna svängde höger under 1980-talet följde socialdemokraterna efter och Uddhammar menar att det rått en relativ konsensus och grundläggande värdegemenskap mellan partierna under större delen av fram till 1990-talets inledning där hans undersökning stannar.³⁹

6.8 Uddhammars tes

I svensk nutidspolitik har socialdemokratien och moderaterna varit tämligen överens om den offentliga sektorns expansion menar Uddhammar. Vi bör notera att Uddhammar ser en starkare dragning åt den *minimala statens* argument hos moderaterna än hos socialdemokraterna när vi kommer fram till 1980/90 talet. Historien visar att fram till 1990 (då Uddhammars undersökning slutar) rör sig partierna i samma *riktning* där moderaterna och socialdemokraterna alltmer anammar den minimala statens ståndpunkt.⁴⁰ Enligt hans statistik så toppade moderaterna med den minimala statens argument på 1950-talet och att socialdemokraterna har ökat dessa argument under 1980-1990 medan moderaterna ligger på en jämn fast högre nivå.⁴¹

Sammanfattningsvis kan vi säga att Uddhammar ser en tendens att både moderaterna och socialdemokraterna har förändrats sin attityd gentemot staten och allt fler argument hamnar i kategorin den *minimala staten*. Den stora skillnaden ligger i deras användande av regleringsstatens argument där moderaterna tappat mycket medan socialdemokraterna fortfarande nyttjar dem i högutsträckning. Trots skillnader i argument finns en konsensus kring en fortsatt stor stat (efter Uddhammars definition).

³⁸ Uddhammar Emil 1993:445

³⁹ Aa s.469

⁴⁰ Uddhammar beskriver vad han kallar moderaternas "Janusansikte" då de föreslog en i relation till socialdemokraterna en mer expansiv politik i vissa frågor. s. 443

⁴¹ Uddhammar Emil 1993:454

6.9 Förändrade bakgrundsfaktorer

Uddhammar sätter ett stopp för sin forskning i och med inledningen av 1990-talet och min ambition blir därför att analysera de kommande åren fram till nutid, för att därigenom accentuera händelser som kan ge oss ett underlag för att undersöka om den gemensamma värdegemenskapen partierna emellan består.

Jag vill börja med att belysa vikten av att Sovjetunionen upplöstes i december 1991 vilket gav ett helt annat utgångsläge för krafter som vill se kollektivismen på reträtt och en marknadsliberalism på frammarsch. Enligt Uddhammar var denna världspolitiska realitet av större vikt än Reagans och Thatchers tillträde ett decennier tidigare.⁴² Att den *andra världen* föll ihop under några få intensiva år skapade också en möjlighet för Sverige att närma sig Europa på ett mer genomarbetat sätt då distansen till öst och väst inte längre var en så viktig balansgång. Idén om ingenjörskonstens och statens roll förändrades brett över Europa.

Närmandet till Europa bör alltså lyftas fram som en viktig händelse som förändrat den svenska politiken på ett grundläggande sätt. Inflationmålen och budgetbalansen har blivit mer uttalade och kravfyllda i och med Maastricht-traktatets konvergenskrav.⁴³ Socialdemokraterna visar att de inte räds att göra ingrepp i den svenska välfärdsmodellen då de 1994, mitt under pågående valrörelse, går ut med ett relativt hårt besparingsprogram. Jag vill säga att efter 90-talskrisen har det svenska politiska agerandet blivit mer restriktivt och avvaktande samt givit större plats för den s.k. ekonomismen. Dragningen åt marknadsliberalism tycka blivit allmänt accepterad inom den politiska sfären även inom socialdemokratin.

Andra endogena faktorer som bör nämnas är den borgliga valsegern 1991 vilket innebär att en moderat besatt positionen som Sveriges statsminister vilket inte hänt sedan 1930-talet. Tidigt 90-tal blev en ekonomisk turbulent tid som innebär en rad försämringar på inrådan av partier med hemvist både till vänster och höger skriver Löwdin.⁴⁴ Krispaketet som skulle rädda budgeten och omvärldens tilltro på Sverige var blocköverskridande och var ett paket mer ytterligare ingrepp i den svenska generella välfärden.

Enligt min bedömning blir Assar Lindbäcks program på 113 punkter signifikant för den kommande tiden då problemet med den svenska ekonomin, enligt många bedömare, låg på systemnivå och att den offentliga sektorn till slut blivit för stor och kostsam. Överbryggningsperiodernas tid var över och hela vårt politiska spektrum var delaktiga. Löwdin beskriver så bra den relativitet som föreligger i vänster – höger skalan och där partierna parallellflyger med ett bestämt avstånd emellan sig fast där riktningen varierar mellan årtionden.⁴⁵ Det fasta avståndet ska inte överdrivas men liknelsen är målande och värd att beakta.

Med andra ord har politiker av sagt sig mycket av sin detaljstyrning och vi ser hur avregleringarna blir vanligare efter beslut både från höger och vänster. Privata aktörer anses kunna sköta områden som innan det offentliga ansvarade för. Jag vill påstå att vi sett ett nytt förhållningssätt till politiken och dess legitimitet inom en rad områden. Både socialdemokraterna och moderaterna har börjat föra en politik som tycks anpassats efter tanken på det s.k. systemfel som nu "upptäckts" och efter den mer normdrivna politiken med ovan nämnda villkorade riktlinjer (läs vad som skrivits om Maastricht-traktatet ovan).

⁴² Nilsson Torbjörn 2003:101

⁴³ Löwdin Per 1998:457

⁴⁴ Aa s.454

⁴⁵ Aa s. 439

Som Torbjörn Nilsson skriver *"Moderaternas ideologiska seger har inte lett till en maktpolitisk seger"* vilket han menar visar sig i det dåliga väljarstödet och misströstan inom partiet. Trots att marknadsliberalismen blivit mer accepterad får inte partiet väljarna då moderaterna inte längre är ensam om de "nya" idéerna. Även socialdemokraterna jobbar nu med att avreglera och minska den offentliga sektorn, skillnaden ligger i att vänstern ser det som ett medel och inte ett mål som högern gör.

Jag vill påstå att en intressant punkt att lyfta fram är vad Leif Cassel skrivit om moderaterna och om deras sätt att tackla valnederlag.⁴⁶

"Liksom de gamla svearna blotade sina kungar i händelse av missväxt är högerpartiet i fall av dåliga val alltid att kasta partiledaren över bord."

Valnederlaget år 2002 fick sitt efterspel i det moderata partiet när Bo Lundgren fick stiga åt sidan och ett "window of opportunity" öppnade sig för de *nya moderaterna* som då möjliggjorde en utmaning av det "gamla" gardet. Resultatet verkade bli vad Mats Wiklund skev i DN den 19/9 2006 *"Reinfeldt har gjort upp med den nyliberala eran"*.⁴⁷ Inom partiet har den nyliberala falangen tystnat rejält enligt många analytiker och jag menar att det tyder på att socialdemokrater och moderater återigen skulle kunna närmar sig varandra vilket inte var fallet under 1980-talet. Jag vill påstå att möjligheterna som öppnades nu låg till "vänster" om moderaterna och höger om socialdemokraterna. 1990-talet hade givit marknadsliberalismen ett fotfäste även inom socialdemokratin så moderaterna fick inte längre ha bollen ensamma på sin planhalva. Socialdemokraternas acceptans för statens minskade roll och de nya moderaternas brytning med partiets nyliberala falang kan tyda på att Uddhammars idéer har en fortsatt relevans. Vänster och höger kan därför vara på väg att täppa till det avstånd som började skönjas från och med 1970-talet och framåt och den konsensus som funnits kring statens roll kan därmed bestå. Noterbart är att varken jag eller Uddhammar påstår att den relativt oreserverat positiva bild som fanns till det offentligas expansion finns kvar i partierna. Istället vill jag med historiebegränsningen dock visa att möjligheten till en fortsatt *konsensus* kring önskan om en stor stat finns kvar inom partierna trots att 20 år har gått sedan Uddhammar avslutade sin avhandling

7 Resultat

7.1 Förtydligande

Då jag av tidsbegränsning inte kan vara så heltäckande som Uddhammar är har jag valt att vid ståndpunkts bedömning ta ett samlat grepp om två av mina valda områden. Med andra ord kommer det *totala* skatteuttaget och arbetsmarknadsanslaget vägas mot årets BNP och inte de *enskilda* frågor jag har valt att fokusera på. Jag ser fördelar med det valet eftersom de presenterade siffrorna då inte riskerar att ge en snedvriden bild av frågans omfång. Siffrorna kommer att mätas på aggregatnivå. Valet riskerar inte heller mina fortsatta möjligheter att göra bedömning av uttaxering och fördelningsprincipen baserat på partiets argumentation.

Som ett första steg i min analys kommer jag att studera varje ämnesområde var för sig. Först kommer principargumenten att presenteras i mer utförlig text där jag lyfter

⁴⁶ Torbjörn Nilsson 2003:104

⁴⁷ <http://www.dn.se/opinion/signerat/vad-reinfeldt-vill-1.500692>

fram argument med fokus på omfördelningsambition, befogenhetsaspekten samt beskattningsprincipen. Sedan kommer ståndpunkter och presenteras i en schematisk tabell där de kopplas till Uddhammars fyra idealtypiska argument. Tabellen presenteras efter nedanstående kapitel och där kommer också ett försök till en skattad frekvenstabell att placeras.

7.2 Biståndspolitik

Det svenska biståndet har i internationella jämförelser stått sig starkt vilket blir tydligt om vi studerar historisk jämförande statistik. Under 1980-talet började moderaterna skilja ut sig med generellt lägre anslag än socialdemokraterna och övriga partier. Då moderaterna 94/95 kritiserar socialdemokraternas biståndspolitik baseras kritiken inte så mycket direkt på önskan om återupprättandet av 1 % målet utan mer på biståndets bristande målfokus. Moderaterna menar att uppställda utgiftsmål kan leda tankarna fel och kanske bör ersättas med ett annat mål men inga starka invändningar förekom i utskottsreservationerna om den svenska generösa biståndspolitiken.

Socialdemokraterna kritiserade moderaterna under förra mandatperioden för den föreslagna sänkningen av biståndet med 1,5 miljarder (krisuppgörelsen) och argumenterar att enprocentmålet bör återinföras och att långsiktighet i arbetet ska öka förutsägbarheten kring det svenska biståndet. Socialdemokraterna är tydliga och konsekventa i sitt krav på fortsatt utgiftsmål. Moderaterna vill som beskrivet flytta fokus från bestämda utgiftsmål till ett resultatmål, trots det stödjer de socialdemokraternas förslag på 0.87 % av BNI.⁴⁸ När sedan 1 % -målet återtogs hördes inget motstånd från moderaterna.

Fattiga länder ska lyftas upp ur fattigdom anser det moderata partiet och i retorik fann jag inga resonemang och definitioner av biståndet som ett inkomstutjämnande instrument vilket det finns hos socialdemokraterna. Socialdemokraterna har därmed en mer omfördelande ambition än moderaterna. Carl Bildt beskriver den svenska u-hjälpen med dessa ord och notera att den främsta anledningen till stöd till fattiga länder grundar sig på kristen och humanistisk medkänsla.

"Svensk u-hjälp skall vara generös, men nyckelfrågan är vilka resultat den ger, inte vad den kostar."

"De utvecklade marknadsekonomierna -- "väst" -- har ansvar för att stödja och hjälpa utvecklingen i de fattigare länderna. Först och främst därför att kristen och humanistisk medkänsla bjuder detta. Men också för att minska spänningar och konflikter, samt faktiskt också av materialistiska skäl. En värld där många eller helst alla nationer lever i välstånd innebär också rikare möjligheter för oss själva"⁴⁹

Under 1990-talets första hälft var det vanligt med att moderaterna la en stor tilltro till avregleringar, marknadsekonomi och att institut som världsbanken och IMF tilldelades en central roll i artikuleringen av medföljande krav på biståndslandet. Bistånd bör en-

⁴⁸ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:46> besökt den 21 maj 2009

⁴⁹ http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GI02U203 besökt den 10 maj 2009

bart ges till projekt som stödjer marknadsekonomiska lösningar, andra modeller bygger felaktiga föreställningar säger Bildt.

"Det effektivaste stöd ekonomiskt utvecklade länder kan ge de fattigare-länderna är dels att genom frihandel öppna våra marknader för deras produkter, dels att hjälpa fram demokrati, respekt för mänskliga rättigheter, rättssamhälle och marknadsekonomi."

Gunilla Carlsson, biståndsminister i alliansregeringen och en del av de nya moderaterna, fortsätter den moderata retoriken med att vilja överge 1 % målet och istället göra arbetet mer resultatnriktat och den retoriska likheten med tidigare moderater är slående Christian Holm (M) menar att effektiviseringar inom SIDA kan kompensera för minskat resursanslag vilket då inte behöver påverka den faktiska pengapotten. Moderaterna talar om en nolltolerans mot korruption och vill avbryta samarbetet med dessa länder medan socialdemokraterna vill få bukt med problemet genom just biståndet och talar mer om ett långsiktigt arbete. Socialdemokraterna tycks sätta större tilltro till ingenjörskonstens omdanande förmåga. Numera finns färre referenser till marknadsekonomiska helhetslösningar utan respekten för länders egna system poängteras och att stöd till t.ex. gräsrotsorganisationer och fackföreningar ska inbegripas.

"I handlingsplanen lyfts användandet av samarbetsländernas egna system och förutsägbarhet fram som fundamentala för att öka effektiviteten och bärkraften i utvecklingssamarbetet."

"Vi vill ha ett golv på 0,7 procent av BNI. Det nuvarande enprocentsmålet duger inte som mätare på bra bistånd."

"Det finns anledning för oss moderater att vara självkritiska när det gäller vårt tidigare bristande engagemang för utvecklingsländerna. Längesågs biståndet som ett hopplöst fall av felaktig användning av skattepengar. Kritiken var i stora delar befogad, men ibland förminskade vi de positiva effekter som en effektiv biståndspolitik faktiskt kan ha för den enskilda människan."⁵⁰

De nya moderaterna vill bredda definitionen för vad som får kallas bistånd. Vid ett införande av ett golv på 0,7 procent, vilket omnämns i biståndsministerns debattinlägg, blir det en sänkning av biståndsanslaget men i statsbudgeten ligger fortfarande 1 % målet kvar. Kritiken som kommer från socialdemokraterna grundar sig mycket på moderaternas vilja att inkludera militära operationer i utlandet som bistånd. Socialdemokraterna vill inte belasta biståndsbudgeten med liknande utgiftsposter.

Sammanfattning

En generös biståndspolitik verkar vara relativt väl förankrat hos dessa båda parti. Moderaterna vill omformulera 1 % målet till att bli ett effektivitetsmål istället. Att staten uttaxerar medborgarna och låter ca 1 % gå till bistånd gör att den minimala statens argument känns avlägset vilket visar sig då jag studerat partiernas argument. En gemen-

⁵⁰ <http://www.dn.se/opinion/debatt/slopa-enprocentsmalet-for-svenskt-bistand-1.469233> besökt den 14 maj 2009

http://www.riksdagen.se/debatt/visadok.aspx?spec=visa_stort_dokument&dokid=G103150 besökt den 21 maj 2009

sam ambition är att förhindra fattigdom men där partierna divergerar i hur pengarna ska fördelas mellan biståndsarbetets alla aktörer samt till vilka länder arbetet ska koncentreras.

Båda partierna menar att den uttaxerade skatten kan förmedlas till mottagarlandet och skapa en förändring i ett förhållande mellan fattigt och rikt och ligger inom politikens domäner. Beskrivet med Uddhammars ord motsvarar det svenska biståndet en stark ingenjörstanke då en planmässig omfördelning sker mellan olika grupper av människor.⁵¹ Staten förhåller sig inte ovetande och neutral inför vad människor kan behöva och därför genomförs offentligt finansierade program. *Abstrakta* och *konkreta* autonomimål figurerar i partiets ambition och de hamnar därför mellan regleringsstaten och försäkringsstaten då de ger mottagarlandets familjer mandat att själva forma sitt livsprojekt *samtidigt* som vi ska jobbar för avregleringar och marknadsekonomi vilket är ett konkret mål. Socialdemokraterna får också anses ligga i gränslandet då även de i viss mån har konkreta mål med sitt bistånd. Partierna tycks besitta kunskap om vilka behov omvärlden besitter.

Motiven bakom biståndet pendlar mellan flera av ståndpunkterna och en definitiv placering blir svårt. Kristen moralisk skyldighet lutar åt Sedlighetsstaten medan dragningen åt ingenjörskonsten har sin hemvist hos Regleringsstaten.

Tabell 1: Partiernas anslagsnivåer som del av BNI/BNP

Årtal	Socialdemokraterna	Moderaterna
1994/95	0,87 %	0,87 %
2006/07	1,0 %	1,0 %

Tabellkommentar: Regeringens anslagsnivå tas som del av årets BNI (94/94) och BNP (06/07). Länkar till respektive budget finns i Appendix.

Tabell 2: Partiernas argument med avseende på statligt bistånd.

Årtal	Socialdemokraterna	Moderaterna
1994/95	Reglering/Försäkring/Sedlighet	Reglering/Försäkring/Sedlighet
2006/07	Reglering/Försäkring/Sedlighet	Reglering/Försäkring/Sedlighet

Tabellkommentar: Precis som Uddhammar skriver är det svårt att differentiera partiernas biståndspolitik från de tre ståndpunkterna. Det vi med säkerhet kan säga är att båda partierna inte faller in under den minimala statens argument.

7.3 Skattepolitiken

År 1994 hade Sverige en skattekvot som i förhållande till BNP låg på 48,5 % vilket var en ökning med 0,2 procentenheter från året innan när moderaterna satt i regering. Åren 2005, 2006 och 2007 minskade skattetrycket stadigt från 49,5 till 49 och slutligen 48,2. Att socialdemokraterna höjde skattetrycket och moderaterna sänkte råder det inget tvivel om. Den socialdemokratiska höjning ligger i linje med den budgetförstärkning som partiet påbörjade under krisen som rådde tidigt 90-tal. Det skulle sparas i arbetslös-

⁵¹ Uddhammar Emil 1993:132

hetsersättningen och med ökade skatter öka statens intäkter. Intressant blir att studera de enskilda skatterna utifrån omfördelningsambitionen och uttaxeringsprincipen.

Moderaterna vill med sin politik öka friheten för individen och familjen skriver de i proposition 1991/92:100. Grundidén är fortfarande från moderaterna, nu under socialdemokratiskt regeringsinnehav, skattesänkning för att sätta fart på svensk ekonomi vilket skapar just denna frihet för människan där den egna växtkraften därmed sporras. Göran Persson ger ett förslag på 95 miljarder i besparingar och inkomstförstärkningar, ett förslag som moderaterna inte tycker räcker och de argumenterar för att det behövs ytterligare besparingar i de offentliga finanserna. Det privata ägandet marknadsförs som ett medel för att klara en generell välfärd men också som ett mål i sig (då det skapar frihet). Genom att öppna upp områden för konkurens ökar valmöjligheterna och därmed också medborgarens möjlighet till frihet. Offentliga sektorns utgifter måste reformeras och de menar att utgifter ska ske till vård skola omsorg som blir en prioriterad kärnverksamhet De presenterar en långsiktig strategi att minska det offentligas utgifter och den offentliga sektorns utgifter som andel av BNP. I skattefrågan vill alltså moderaterna sänka det generella skattetrycket där skatterna också ska bli mer lika d.v.s. minska i progressivitet. Med hög offentlig befogenhet över individens resurser minskar alltså den personliga friheten. Med sänkta skatter och ett minskat offentligt kärnområde ska en frihetsrevolution ta fart skriver moderaterna. Socialdemokraterna hade inlett en vandring mot en plattare skatteskala under tidigt 90-tal.⁵² Graden av progressivitet minskade men inte principen som verktyg mot rättvisa.

Moderaterna misstuckte om höjda skatter på inkomst och arbete och föreslog istället sänkta skatter för att få igång företagandet i Sverige.

"Vi moderater har i vår stora motion Vägen vidare visat på nödvändigheten av att fortsätta att förstärka den reformpolitik som inleddes under de borgerliga regeringsåren. Vi föreslår sänkta skatter för främst nya jobb i företagen, avregleringar för ca 46 miljarder kronor och sänkta utgifter för bl.a. lägre räntor för ca 62 miljarder kronor."⁵³

Carl Bildt har sagt att det enda som gäller är besparingar i de offentliga utgifterna där höjda skatter obönhörligen sänker den svenska ekonomin. Sänkta skatter ger mer tillgångar till den enskilda och besparingar i offentlig sektor⁵⁴ vilket kan minska den offentligas del av BNP.

Intressant att notera är att Ingvar Carlsson också ser att det är i det privata näringslivet de nya jobben ska skapas, inte i den offentliga sektorn. Riktade skattesänkningar för små privata företag är ett tecken på deras satsning. Socialdemokratins andra hörnsten (den första är arbetslinjen) är rättvis fördelning och rättvisa är att fortsättningsvis ha en förmögenhetsskatt med progressivitet i skatteskalen.

"Vi behåller förmögenhetsskatten och det innebär i praktiken att de 10 % som har de högsta inkomsterna i Sverige får betala 28 % av budgetsaneringen. De 10 % som har det sämst behöver bara hjälpa till med ungefär 5 %. Där ligger skillnaden mot den borgerliga politiken, som innebär att ni bara flög i väg utan styrsel och drog på oss ökade statsskulder

⁵² Uddhammar Emil 1993:446

⁵³ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:57> besökt den 8 maj 2009

⁵⁴ Per Westerberg har föreslagit en besparing på 70 miljarder för att skatter ska kunna sänkas på arbete så att i förlängning arbetslösheten kan minska.

och ökad ränta medan vi ser till att människor får hjälpa till att klara av detta efter bärkraft.”⁵⁵

Finansminister Anders Borg med partitillhörighet (de nya)moderaterna tillträdde som finansminister i och med den borgliga valsegern 2006. I regeringens proposition 2007/08:27 föreslås ett avskaffande av fastighetsskatten. Förslaget innebär att fastighetskatten ska ersättas av en fastighetsavgift på högst 6000 kronor om året dock högst 0,75 % av taxeringsvärdet. I stället höjs kapitalvinstbeskattningen på privat bostäder från dagens 20 % till 22 %.

”Fastighetsskatten är oförutsägbar och skapar osäkerhet kring hur hög kostnaden för boendet kommer att bli”⁵⁶

Enligt Anders Borg så uppfyller inte den nuvarande skatten kravet på förutsägbarhet då kostnaden inte baseras på familjen eller individens inkomst. Skatten skiftar efter taxeringsvärdet och inte efter familjens inkomst.

Enligt SCB:s beräkningar, beräkningar som också Borg i princip accepterat, kommer den nya fastighetsavgiften att omfördela pengar till de med stora bostäder i storstadsregionerna från villor med en faktisk ökning i årlig kostnad. Borg menar dock att det är ett *principiellt* ställningstagande för det privata ägandet som får alliansen att anamma de aktuella sänkningarna men att han medger den ovan beskrivna omfördelningsstrukturen.⁵⁷ Moderaterna premierar det privata framför det offentliga då pengarna från fastighetskatten ska omsättas i det privata näringslivet. En orättvis omfördelning som tjäna ett högre syfte.

Socialdemokraterna vill återinföra fastighetskatten där de dyraste villorna får en skattehöjning och de billigaste en sänkning. Partiet ökar därmed progressiviteten från dagens fasta avgift.

”En socialdemokratisk politik skulle alltså ge skattehöjningar för de allra dyraste villorna i storstäderna men samtidigt skulle fastighetsskatten sjunka för många villaägare i vårt län.”⁵⁸

Med Anders Borgs egna ord blir också sänkningen av förmögenhetsskatten ett onödigt ont och har en minskad omfördelning implikation. I samband med en riksdagsdebatt om bl.a. förmögenhetsskatten sa Borg att det var dags att ”rulla tillbaka regleringsarbetet”⁵⁹ och syftar indirekt på socialdemokratisk politik. Samtidigt finns det uttalanden som styrker hans syn på att progressiva skatteskalor skulle vara mer rättvist.

”...det är fördelningspolitiskt bekymmersamt (...) Då får man även ta beslut som har negativa effekter och innebär att man får göra något som man kanske inte allra helst skulle önska, det vill säga ge väsentligt ökade resurser till människor som redan har mycket.”⁶⁰

⁵⁵ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:57> besökt den 8 maj 2009

⁵⁶ http://www.moderat.se/web/Den_statliga_fastighetsskatten_avskaffas.aspx besökt den 28 april 2009

⁵⁷ <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=101&bet=2007/08:82> besökt den 29 april 2009

⁵⁸ <http://www.socialdemokraterna.se/Vart-parti/Riksdagen/Vara-ledamoter/Hans-Stenberg/Publicerat-/2008/Vi-socialdemokrater-vill-ha-en-rattvis-fastighetsskatt/> besökt den 3 maj 2009

⁵⁹ <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=101&bet=2007/08:3> besökt den 29 april 2009

⁶⁰ <http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2006/07:97> besökt den 28 april 2009

"-Det finns rättviseskäl för en progressiv skatteskala. De flesta tycker att det är rimligt att de som tjänar väldigt mycket betalar litet mer. Det finns också sakliga skäl för att inte ha speciellt höga skatter för dem med låga inkomster. Det måste löna sig för dem att arbeta." (Anders Borg)⁶¹

Då jobbskatteavdraget fräntas pensionärerna och syftet är att öka incitamentet att arbeta mera är det ett politiskt agerande som hör hemma i Regleringsstaten.

Under 2006-2007 Socialdemokraterna vill behålla förmögenhetsskatten men istället höja golvet och reglera skattesatsen till 1,0 %. Det blir en sänkning av progressiviteten men en tydlig skillnad mot moderaternas politik. Uttaxering ska vara progressiv vilket är en grund i det socialdemokratiska välfärdsamhället där en viss omfördelning inte sänker utan stärker den svenska välfärden. Omfördelningen är vertikal och inte bara horisontell.

Sammanfattning

De nya Moderaterna har övergivit sin tidigare retorik att definiera förmögenhets- och fastighetskatten som orättvisa till att i dag se vissa rättviseproblem med dess avskaffande. Ur omfördelningsaspekten är det "fel" men en nödvändig justering som ligger i linje med deras arbetslinje. Skatteskalan ur ett rättviseperspektiv kan vara progressiva men deras förslag gör skalan istället mer proportionerlig. Socialdemokraterna är mycket kritiska till den omfördelning som moderat politik innebär och de vill istället införa en 1,0 % - ig skattesatts. Skattetrycket bör minska för skapandet av nya jobb menar Borg och för att det ger frihet sa Bildt. De rena frihetsargumenten var vanligare på 90-talet. Både nittioalets moderater och de nya moderaterna vill öka det privata på bekostnad av det offentliga. Moderaterna under Bildt argumenterade starkt på politikernas reträtt från politiken medan jag ser en annan ansatts hos socialdemokraterna. Den minimala statens argument används fortfarande av de nya moderaterna, men där jobbskapandet lyfts fram som argument, med ökad *proportionalitet* och en tilldelning efter principen *lika för alla*. Socialdemokraterna vill behålla progressiviteten och den rättvisa omfördelningen och tilldelning *lika för alla på hög nivå*

Tabell 3: Partiernas ståndpunkter med avseende på skattepolitiken

Årtal	Socialdemokraterna	Moderaterna
1994/95	Regl/För (48,5)	Regl/För (48,3)
2006/07	Regl/För (49,5)	Regl/För (49,0)

Tabellkommentar: Uppgifterna är respektive års skattekvot. Moderaterna i opposition 94/95 får statistik från 93 och socialdemokrater i opposition 2006/07 får statistik från 2005. Gränsen för Minimala staten går vid 20 % och Regleringsstaten vid 40 %. Statistik finns att tillgå i Appendix

⁶¹ I sitt tal den 12/8 2006 i Waxholm

Tabell 4: Partiernas argument med avseende på skattepolitiken

Årtal	Socialdemokraterna	Moderaterna
1994/95	Regleringsstaten	Minimala staten
2006/07	Regleringsstaten	Minimala/Regleringsstaten

Tabellkommentar: Förändringen jag kan se är att moderaterna ökat sin andel argument som kan placeras in i Regleringsstaten. Den minimala staten är störst för moderaterna medan socialdemokraterna placeras inom Regleringsstaten. I Appendix finns länkar till det material jag har analyserat.

7.4 Arbetsmarknadspolitik

I min ambition att ta ett heltäckande grepp om partiets anslag till arbetsmarknaden kommer jag att vända mig till OECD – Employment Database då deras beräkningar görs på hela området. För att läsa deras definition av begreppet se Appendix.

Enligt socialdemokraterna ska ersättningsnivåerna vara höga och finansieringen skattebaserad och solidarisk. Möjligheten till att kunna bli utförsäkrad erhåller socialdemokratisk kritik då innebörden blir att ersättningen fördelas mer efter insats då ett nytt arbetsvillkor måste uppfyllas av arbetstagaren själv innan en ny ersättning kan betalas ut. Förslaget kan liknas vid en försäkringsmodell som de motsäger sig. När socialdemokraterna sänkte ersättningsnivåerna under den ekonomiska krisen under 1990-talet bifölls budgetförslaget av moderaterna utan några reservationer.

I opposition föreslår moderaterna en politik som ifrågasätter den generella välfärdspolitiken.

”Vi sparar i transfereringssystemen genom att låta medelinkomsttagare och höginkomsttagare få lägre ersättning, medan låginkomsttagare kommer undan helt.”

Arbetsmarknaden måste bli en verklig marknad. Dagens arbetsmarknads­lagstiftning måste reformeras och generella möjligheter öppnas för enskilda anställningsavtal mellan företag och medarbetare. Beslut bör omedelbart fattas om en liberalisering av arbetslagstiftningen.⁶²

När politiken blir för omfattande minskar utrymmet för den spontanitet och kreativitet som för mänskligheten framåt säger moderaterna under Carl Bildt ledning. Det offentliga bör avsäga sig ett större område och citatet tyder på att avtalsprocessen ska lämnas till den privata sfären. Moderaterna återkommer till att socialdemokraternas värnande om arbetsrätten hindrar den enskilda individens frihet och även företagandets frihet. Omfördelning från de med jobb till de utan skadar Sverige.

Den svenska modellen ska försvaras säger däremot Borg och Littorin i ett gemensamt debattinlägg under perioden 2006/07 och en annan retorik växer fram.

⁶² http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GI02A52 besökt den 18 maj 2009

*"Det har alltför ofta funnits en attityd att arbetsmarknadspolitik inte är viktigt, inte minst bland ekonomer, i näringslivskretsar och inom moderaterna."*⁶³

Det som dock *inte* fungera är höga generella skatter tillsammans med höga ersättningsnivåer säger moderaterna. De offentligas befogenheter över våra tillgångar har varit för hög och tilldelningen av resurser ska istället vara på en *låg nivå och efter insats* där efter insats innebär enligt moderat arbetslinje t.ex. en större egenfinansiering av a-kasseavgiften. Höjda avgifter kompenseras med lägre skatt och staten minska därmed sin befogenhet över individens yttre resurser. I finansutskottets betänkande ökar egenfinansieringen till a-kassan med 10 miljarder uppger moderaterna. Partiet ger förslag till utbetalningar efter principen *lika för alla* då de inför ett tak i ersättningsnivåerna och frångår då inkomstbortfallsprincipen som socialdemokraterna förespråkar. När individen själv ska betala med sin arbetsinsats och avgifter blir det mer av en försäkring och det är ett avsteg från den generella välfärdspolitiken som istället föreslår principen *lika för alla på hög nivå* med hög uttaxering. Omfördelningen går från de som har jobb till dem som står utanför. Moderaterna vill med regleringar styra individen mot ett önskvärt beteende och frångår den minimala statens neutrala inställning till individens livsval.

Staten har en tillbakadragen men viktig roll att spela i bevarandet av den svenska modellen, det är inte genom att öka osäkerheten för anställda som fler jobb skapas har Littorin sagt och skillnaden från tidigare perioder är tydlig.

*"Vi valdes för att skapa fler jobb och främja tillväxten. Fler strejkdagar eller fler mål i Arbetsdomstolen ger inte fler jobb."*⁶⁴

Samtidigt begränsar staten individens handlingsfrihet då t.ex. hundra-dagarsregeln tas bort.⁶⁵ Med ekonomisk piska och befogenhet över individens ersättning (hot om indragning av ersättning) styrs individens handlande i regeringens önskade riktning. De nya moderaterna styr därmed över individens personliga resurser vilket hör hemma i regleringsstaten. Vid ekonomiska nedgång kan man antingen anamma marknadsliberalismen fullt ut eller som de nya moderaterna skapa jobb för de som inte lyckats ta sig in på arbetsmarknaden.

*"Vi delar inte den negativa attityd som funnits mot arbetsmarknadspolitik inte minst bland moderater. När konjunkturen försämras justeras arbetsmarknadsprogrammen nu upp igen."*⁶⁶

"Då är det viktigt att Arbetsförmedlingen kan erbjuda en aktiv åtgärd. Det kan handla om arbetspraktik eller praktisk kompetensutveckling".

Tidigare moderater såg jobbskapande åtgärder som en felaktig användning av skattemedel. Viljan att i kristider "skapa" jobb har blivit större och kan liknas vid *tilldelning av*

⁶³ <http://www.dn.se/opinion/debatt/tio-extra-miljarder-till-arbetsmarknadspolitik-1.844036> besökt den 29 april 2009

⁶⁴ <http://www.dn.se/ekonomi/littorin-forsvarar-svenska-modellen-1.448384> besökt den 2 maj 2009

⁶⁵ Regeln innebar att innan hundra dagar har gått kan ingen tvingas ta ett jobb allt för långt iväg från hemorten och inte heller ta ett jobb som ligger utanför arbetstagarens utbildnings- eller kompetensområde.

⁶⁶ <http://www.dn.se/opinion/debatt/tio-extra-miljarder-till-arbetsmarknadspolitik-1.844036> besökt den 29 april 2009

de uttaxerade offentliga resurser lika för alla med funktionsbehov. Det har en relativt hög grad av styrning.

"Det är därför vi kan möta nedgången och dämpa den. Det är därför vi kan lägga fram jobbpaket."⁶⁷

Att fördela skattereduktion riktad till de som anställer ungdomar eller beställer hushållsnära tjänster är ett ingrepp med relativt hög offentlig styrning. Per Unckel talade i negativa ordalag om just den höga graden av (politisk) reglering eller styrning. I en debatt i kammaren om budgetpropositionen lägger Borg fram regeringens offensiva politik med jobbskapande ambitioner, sparade pengar kan nu motverka nedgången. Jobbskatteavdraget som inte gäller för pensionärer är en regressiv i sin utformning och socialdemokraterna är emot.

Socialdemokraterna kritiserar den differentiering mellan a-kasseavgiften beroende på arbetslöshetsnivån som sittande regering införde. Den enskilda arbetstagaren betalar in en större del själv då egenfinansieringen ökar vilket ytterligare minskar den solidariska finansieringen. Att förespråka denna *horisontella* omfördelning mellan olika skeden i individens yrkesliv står socialdemokraternas *vertikala* som också omfördelar mellan individer, de med jobb till dem utan. Moderaterna i frågan en dragning åt Försäkringsstaten medan Regleringsstaten bäst beskriver socialdemokraterna. Socialdemokraterna vill också se arbetslöshetsersättningen som ett viktigt omställningsverktyg och vill ha en hög ersättningsnivå. Socialdemokraterna ifrågasätter moderaternas tak i ersättningsnivåer och menar det är en dragning åt den minimala statens uttaxering och fördelning.

Sammanfattning

Staten som en neutral enhet utan mål, annat än att upprätthålla lag och ordning, har i viss mån ersatts av en stat som har klara idéer om vad som är ett bra samhälle. De nya moderaterna är aktiva politiker som vill styra samhället i "sin" riktning och regleringsstatens argument känns inte främmande. Det ska kosta att vara i *utanförskap* där förövrigt så lite som möjligt ska tas ur den enskilda individens fickor. Egenfinansieringen av arbetslöshetsersättningen och utdelningen av uttaxerade resurser *efter insats och minimum* (i alla fall låg nivå) tyder på ett argument som drar åt *Försäkringsstaten*. Den minimala statens argument är inte ensam i den moderata retoriken utan staten kan med sin ingenjörskonst styra individen mot arbetsmarknaden och därigenom indirekt öka individens frihet och autonomi. De har en klar bild av hur vägen mot frihet ser ut. De nya moderaterna talar om en generell välfärdspolitik i mer positiva ordalag än innan. Arbetsrätten är inte längre en hämsko utan ett positivt och önskvärt inslag. Socialdemokraterna vill behålla hög ersättningsnivå och inte sänka taket i ersättningen vilket de menar är att frångå den generella välfärden. Socialdemokraterna ser en orättvisa i Försäkringsstatens argument och vill se en omfördelning mellan de med jobb och de utan.

⁶⁷ <http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2008/09:4> besökt den 2 maj 2009

Tabell 5: Partiernas ståndpunkter med avseende på arbetsmarknadspolitik

Årtal	Socialdemokraterna	Moderaterna
1994/95	5,50	5,71
2006/07	2,46	2,32

Tabellkommentar: Siffrorna hämtas från OECD - Employment Database. Respektive motförslag är det föregående årets statistik då det andra partiet satt i regeringsställning. Då jag söker det samlade måttet på partiets ambition uttryckt i anslaget i relation till BNP tycket jag valet är relevant. Inget parti skiljer sig nämnvärt åt i sina anslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. För vidare information se Appendix.

Tabell 6: Partiernas argument med avseende på arbetsmarknadspolitik

Årtal	Socialdemokraterna	Moderaterna
1994/95	Regleringsstaten	Minimala staten
2006/07	Regleringsstaten	Minimala/Regleringsstaten

Tabellkommentar: Moderaterna har ökat Regleringsstatens argument under 2006/07 fast där den Minimalstatens argument fortfarande är de vanligaste. I Appendix finns länkar till det material jag har analyserat.

7.5 Skattad frekvenstabell

Frekvenstabellen är en skattad frekvenstabell och bygger, som Uddhammar också poängterar, på en bedömning jag som författare gör av de framförda utskottsreservationer och debattinlägg från riksdagens kammare som finns att tillgå.

Tabell 7: Skattad frekvens av partiernas argument under perioderna 1994/95, 2006/07. Skattningen baseras på utskottsreservationer från riksdagen

Årtal och parti	Regleringsstaten	Minimala staten	Sedlighetsstaten	Försäkringsstaten
(M) 1994/95	0,13	0,54	0,03	0,05
(M) 2006/07	0,35	0,58	0,00	0,06
(S) 1994/95	0,78	0,21	0,00	0,00
(S) 2006/07	0,65	0,14	0,05	0,00

Tabellkommentar: Nyttjat material finns att tillgå i appendix.

8 Analys och slutdiskussion

I detta kapitel ska teori, empiri och min diskussion om förändrade bakgrundsfaktorer mötas för en avslutande analytisk diskussion. Då Uddhammars undersökning är en avhandling utger jag mig inte för att presentera ett lika heltäckande arbete utan min ambition blir att lyckas spåra tendenser åt vilket håll de båda partierna drar sig och om konsensus fortfarande kan anses råda. En avvägning gjordes mellan breddning och fördjupning av undersökningen där en rigid tidsram fick mig att göra de val jag gjort. Enbart ett ämnesområde hade minskat generaliseringsmöjligheten vilket också ett allt för *brett* och *yttligt* arbete gör.

Den fråga som partierna harmoniserar bäst med varandra i är biståndsfrågan. Moderaternas dragning åt den Minimala statens argument existerar helt enkelt inte inom ämnesområdet biståndspolitik en realitet som både jag och Uddhammar har accentuerat. Med en uttaxering i storleksordning 1 procent av BNP diskvalificerar sig båda partierna att placera sig inom den Minimala staten, men hemvisten blir svår att definiera tydligare. Anledningen är att beståndsdelar från övriga idealtyper finns att plocka ur partiernas respektive argument. Regleringsstatens ingenjörsambitioner härbärgerar tillsammans med Sedlighetsstatens erkännande av statens rätt till avsteg ifrån ett neutralt förhållningssätt t.ex. när biståndet ska hjälpa demokratins och marknadsekonomins implementering i mottagarländernas samhällskontext.

I argumentationen finns en viss skillnad mellan partierna som under min valda period tycks vara bestående över tid. Diskussionen om det så ofta debatterade enprocentsmålet består och moderaterna vill ersätta med ett fokus på resultat. I argumentationen finns ett förslag på ett golv på 0,7 %, vilket inte syns i deras anslag.

Partiernas omfördelade ambition skiljer sig *lite* åt då socialdemokraterna i sin argumentation beskriver inkomstskillnadens eliminering som önskvärt medan moderaterna presenterar en mer ren fattigdomsbekämpande agenda. Moderaterna under 94/95 artikulerade tydligare krav på ländernas ekonomiska inriktning och gav IMF och Världsbanken ett större ideologiskt och politiskt stöd än under 06/07 då mer fokus lades på ländernas egen samhällsstruktur. Socialdemokraterna tycks också visa tilltro till ingenjörskonstens omdanande förmåga då de vill bygga bort korrupsionen medan moderaterna är mer tveksam till metoden och vill lämna landet.

Precis som Uddhammar skriver så är ur vårt analysperspektiv partierna väldigt lika i omfång och argument fast där ovan nämnda skillnader fortfarande existerar. Min analys av den i retoriken närvarande 0,7 % målet och fokus på effektivitetsmål lutar åt att närmandet till Europas och EU:s riktlinjer (0,7 är deras mål) kan vara en bidragande orsak vilket nämns i stycket *förändrade bakgrundsfaktorer*. Men då biståndsanslagen fortsätter att generera runt 1 % av BNP tycks Ljunggrens kontinuitetstes fungera och även min tes om fortsatt konsensus. Ljunggren menar att strömningar inom partiet kan få luft under vingarna och tränga undan andra från rampljuset och det kan ha skett då de nya moderaterna ger ett större generellt stöd till biståndet. Nyliberala retorikattacker mot biståndet tycks ha tystnat och ersatts av effektivitetsargument. Den tidigare konsensusen tycks därmed bestå trots nämnda divergerande attityder partierna emellan.

Biståndspolitikens särskiljer sig från mina övriga två områden i sin mellan partierna tydliga likformighet, i ståndpunkt och argument. I skattepolitiska frågor tycks de nya moderaterna givit Regleringsstatens ingenjörsargument ett större erkännande än innan. Återigen tycks konsensustrenden hålla i sig i anslagsnivåer och att partierna närmar sig varandra på argumentationsbasis. Då vi beaktar skattekvoten partierna anslår hamnar de över den Minimala statens anslagskriterier. Argumentsanalysen ger ett belägg för att förhållandet partierna emellan är relativt oförändrade från Uddhammars undersökning.

Utan att lägga allt för stor vikt vid mina *specifika* värden tycks *de förändrade bakgrunds-faktorerna* beskriva den rörelse jag förutspådde. Moderaterna tycks ha tagit ett litet steg tillbaka mot ingenjörskonstens argument och som både Sundell och Ljunggren påstod så verkar flera strömningar kunna finnas inom ett och samma parti och blommar ut i omgångar beroende på samhällskontexten. En politisk konsensus verkar också vara mer relevant än den ständiga konflikt som Hadenius beskriver. Hyléns tes om uppbrott försvagas då strömningar tycks förstärkas och försvagas *utan* att elimineras ur partiet och kontinuitetstesen får därmed råg i ryggen.

Fortfarande bejakas det proportionerliga skatteuttaget men det har gått från att varit ett frihetsargument till att bli ett jobbskapande argument. Staten ska från moderat håll minska sin uttaxering fast av olika anledningar jämfört med 94/95. Socialdemokraterna motiverar sitt sparpaket 94/95 med att progressiviteten höjer rättvisenivån då det samtidigt infördes stramare ersättningsnivåer. Socialdemokraterna vill se fortsatt progressivitet under 2006/07. Den relativt låga konfliktnivån finns kvar partierna emellan men har inte ökat. De nya moderaterna beklagar den minskade progressiviteten fast sätter jobbskapandet högre.

I den arbetsmarknadspolitiska diskussionen finns ett intressant mönster att följa. Politiker som agerar med regleringar för styrande av individer mot ett från moderaterna önskat beteende inkräktar på den enskilda individens yttre och personliga resurser och faller utanför den Minimala staten menar Uddhammar. Nyliberala idéer om politikens tillbakadragande gör en *liten* sväng tillbaka mot ett tidigare accepterade av ingenjörskonstens metoder menar jag. Det avståndstagande som blev tydligt under 1980-talet tycks viss mån ha bedarrat. Min tes och Mats Wiklunds påstående om de nya moderaternas kursändring stärks på samma gång. De nya moderaterna tycks ha tystat den nyliberala falangen och ser åter politiken som ett medel att realisera vissa åtråvärda mål. Nyliberalismens Minimala stat har fått konkurrens av "rationella" politiker med kunskap om vilka regleringar och vilken form av tilldelning som skapar ett bra samhälle.

OECD styrker tesen om att partierna ligger relativt nära varandra om vi fokuserar på arbetsmarknadspolitiska anslagsnivåer. Uttryckt som del av BNP visar moderaterna och socialdemokraterna sitt fortsatta stöd för den starka staten och det gäller för övriga två frågor också.

Sammanfattningsvis verkar den konsensus som Uddhammar accentuerade bestå då vi lagt på ca 20 år i undersökningen. Skillnaden som finns måste så klart lyftas fram och moderaterna nu som då har drivit en politik som särskiljer sig från hur socialdemokraterna vill uttaxera och fördela resurserna. Trots denna skillnad i omfördelningsambition, som går igen i biståndsargumentationen, visar också den på en kontinuitet över tid inom partiet. Som jag innan beskrev är partiernas förhållande till staten inte helt oreserverat positivt vilket heller inte var Uddhammars tes. Det intressanta är att de båda partierna verka flyga som fåglar med samma eller med små avstånds förändringar tillsammans mellan de olika tidsperioderna. Tilltron till den svenska välfärdsmodellen är fortfarande stor och den konsensus Uddhammar fann kan anses bestå, speciellt i ståndpunktsbasis. Min empiri visar att med de nya moderaterna har det offentliga befogenhet ökat i vissa frågor medan uttaxeringen har minskat litet. Vi bevittnar därmed en viss kontinuitet inom det moderata partiet då den Minimala staten fortfarande är det absolut mest frekventa argumenten, som t.ex. i förmögenhets- och fastighetsskattebesluten, men att argumenten i vissa fall hör hemma i Regleringsstaten. Meningsskiljaktigheter finns onekligen kvar mellan partierna men båda ger de offentliga en relativt stor befogenhet i det svenska samhället. Konfliktnivån är relativt låg och konstant och den minimala staten är fortfarande det vanligaste argumentet men där attityden mot de offentliga befogenhet

har blivit större vill jag påstå. Speciellt inom arbetsmarknads- och biståndspolitiken. Kontinuitet framför uppbrott och konsensus framför den ideologiska döden bli min avslutande bedömning.

Denna undersökning har fokuserat på partiets argument och ståndpunkter men där ytterligare dimensioner går att lägga till. Det hade varit intressant att göra en kompletterande undersökning som mer baseras på vad partierna presenterar för politisk produkt. Vilka kompromisser görs i den politiska vardagen och vilka partier frångår sin grundideologi kan också varit intressant att undersöka. Frågorna som kan ställas är många men där min frågeställning och svar förhoppningsvis har tillfört något matnyttigt till området.

9 Litteratur

Alain Noel, Jean-Philippe Thérien *"Left and Right in Global Politics"* (2008) Cambridge University Press, Cambridge

Boréus Kristina *"Högervåg – Nyliberalismens och kampen om språket i svensk debatt 1969-1989"* (1994) Tidens förlag, Stockholm

Eklund Klas *"Vår ekonomi – En introduktion till samhällsekonomi"* (2001) Bokförlager Prisma, Stockholm

Hadenius Stig *"svensk politik under 1900-talet – konflikt och samförstånd"* (2002) BTJ Tryck AB, Lund

Hinnfors Jonas *"Familjepolitik – Samhällsförändringar och partistrategier 1969-1990"* Almqvist och Wiksell, Stockholm

Hirdman Yvonne *"Att lägga livet tillrätta – studie i svensk folkhemspolitik"* (1993) Carlssons Bokförlag, Stockholm

Lewin Leif *"Ideologi och strategi – svensk politik under 130 år"* (2002) Studentlitteratur, Lund

Liedman Sven-Erik (red Yvonne Hirdman) *"Maktens former"* (1989) Carlssons bokförlag, Stockholm

Ljunggren Stig-Björn *"Folkhemskapitalismen"* (1992) Tidens Förlag, Stockholm

Ljunggren Stig-Björn *"Högern att lita på – Om Fredrik Reinfeldt och de nya moderaterna"* (2006) Hjalmarson & Högberg, Stockholm

Löwdin Per *"Det dukade bordet – Om partierna och de ekonomiska kriserna"* (1998) Uppsala University Library, Uppsala

Nilsson Torbjörn *"Moderaterna, marknaden och makten – svensk högerpolitik under avregleringens tid 1976-1991"* (2003) Norrmalmstryckeriet, Huddinge

Olsson Sven *"Social Policy and Welfare State in Sweden"* (1993) Studentlitteratur, Lund
Sundell Åke *"Den svenska högerens assimilering av ekonomisk liberalism"* (1989) Lund university, Lund

Tingsten Herbert *"Den svenska socialdemokratins idéutveckling"* (1967) Bokförlaget Aldus/Bonniers, Stockholm

Uddhammar Emil *"Partierna och den stora staten – En analys av statsteorier och svensk politik under 1900-talet"* (1993) City University Press, Smedjebacken

Öhrvall Helena *"De nya moderaterna? Om moderaternas socialpolitik i retorik och praktik under perioden 1999-2007"* (2008) Förvaltningshögskolans rapporter nr 103, Göteborg

Referenser till skattningen av partiargumenten och ståndpunkter

Skattefrågor - argument

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3322&dok_id=GI01FiU10#bres besökt den 21 maj 2009

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:72> besökt den 21 maj 2009

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=3322&dok_id=GI01SkU20#bres besökt den 21 maj 2009

http://www.riksdagen.se/debatt/visadok.aspx?spec=visa_stort_dokument&dokid=GU02Fi244 besökt den 21 maj 2009

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:57> besökt den 21 maj 2009

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:10> besökt den 21 maj 2009

Skattefrågor - ståndpunkter

http://www.riksdagen.se/debatt/visadok.aspx?spec=visa_stort_dokument&dokid=GI03150 besökt den 21 maj 2009

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:57> besökt den 21 maj 2009

Biståndsnivåer

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GU03100 besökt den 21 maj 2009

<http://www.dn.se/opinion/debatt/slopa-enprocentsmalet-for-svenskt-bistand-1.469233> besökt den 21 maj 2009

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:46> besökt den 21 maj 2009

Arbetsmarknadsfrågan - ståndpunkt

http://www.oecd.org/document/34/0,3343,en_2649_33927_40917154_1_1_1_1,0.html#lmp besökt den 21 maj 2009

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=410&dok_id=GI02A52 besökt den 21 maj 2009

Arbetsmarknadsfrågan - argument

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=1994/95:59> besökt den 21 maj 2009

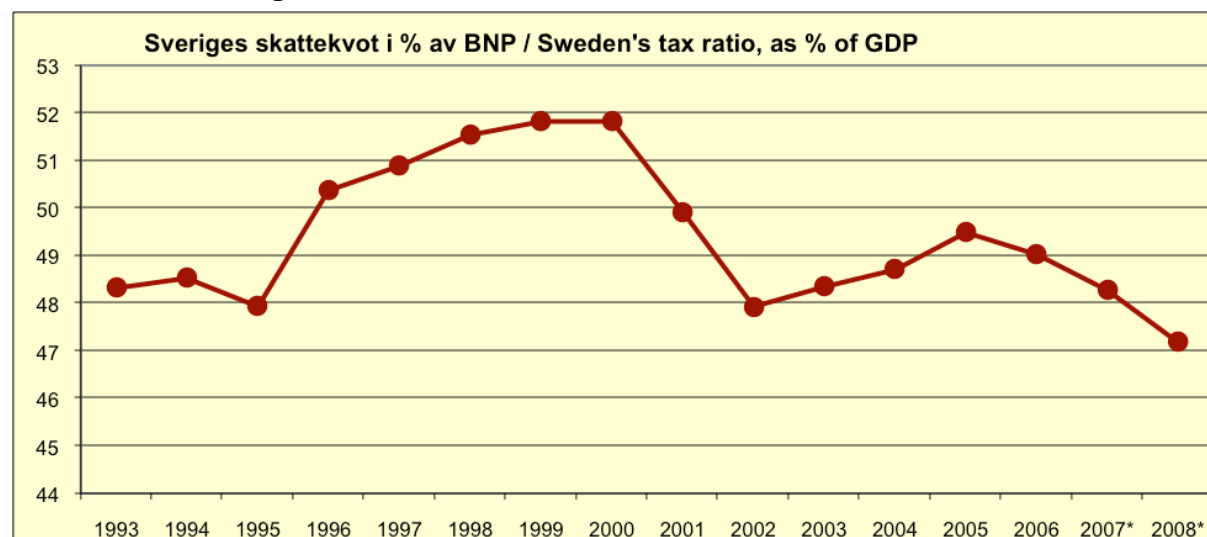
<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=101&bet=2006/07:95> besökt den 21 maj 2009

Appendix

Sveriges BNP presenterat på årsbasis mellan år 1993 och 2008

<i>Data t.o.m 2008</i>						
År	Index 1993=100			Mkr. Referensår 2000		
	BNP i fasta priser	BNP i reala priser	BNI i reala priser	BNP i fasta priser	BNP i reala priser	BNI i reala priser
1993	100,0	100,0	100,0	1 766 570	1 804 254	1 732 485
1994	103,9	104,2	105,8	1 836 294	1 879 644	1 833 599
1995	108,1	109,2	111,1	1 909 251	1 970 389	1 924 244
1996	109,7	110,0	112,0	1 937 136	1 984 718	1 940 468
1997	112,4	112,4	114,5	1 984 795	2 027 952	1 983 697
1998	116,6	116,2	119,3	2 060 494	2 096 873	2 067 186
1999	122,0	120,2	123,9	2 155 182	2 168 207	2 146 800
2000	127,4	124,7	128,8	2 249 987	2 249 987	2 230 661
2001	128,7	125,3	129,2	2 273 786	2 261 098	2 239 059
2002	131,8	127,1	131,9	2 328 614	2 293 650	2 285 850
2003	134,3	129,3	135,8	2 373 151	2 332 405	2 353 417
2004	139,9	133,8	139,0	2 471 092	2 413 599	2 408 310
2005	144,5	137,4	142,9	2 552 597	2 478 834	2 475 097
2006	150,6	143,2	151,6	2 660 992	2 583 158	2 626 385
2007	154,5	148,2	158,0	2 729 106	2 674 197	2 738 159
2008	154,1	147,9	157,5	2 722 858	2 668 834	2 727 942

Tabell över Sveriges skattekvot under åren 1993-2008

Definition: Labour Market Programmes**Definition Labour Market Programmes**

Labour market programmes include public employment services, training, hiring subsidies and direct job creations in the public sector, as well as unemployment benefits.